

C గ్ర.నం: 101 గ్ర.190

గుండె తలుపులు తడుతున్న H:-8.5

W:-5.5

తెలుగు భాషోద్యమం

డా॥ జి.వి. పూర్ణచందు

Blank Page

జూలై 2016 190

గుండె తలుపులు తడుతున్న

తెలుగు భాషోద్యమం

సమకూర్పు :

డా॥ జి.వి. పూర్ణచంద్రు

కృష్ణాజిల్లా రచయితల సంఘం ప్రధాన కార్యదర్శి
తెలుగుభాషోద్యమ సమాఖ్య కేంద్ర కార్యదర్శి

కృష్ణాజిల్లా రచయితల సంఘం

ప్రచురణ

గుండె తలుపులు తడుతున్న
తెలుగుభాషోద్యమం

సమకూర్పు :

డా॥ జి.వి. పూర్ణచందు

ప్రధాన కార్యదర్శి, కృష్ణాజిల్లా రచయితల సంఘం
కేంద్ర కార్యదర్శి, తెలుగుభాషోద్యమ సమాఖ్య

మొదటి ముద్రణ :

19.12.2009

ప్రచురణ :

కృష్ణాజిల్లా రచయితల సంఘం

సత్తం టవర్స్, బకింగ్ హాంపేట పోస్టాఫీస్ ఎదుట

గవర్నర్ పేట, విజయవాడ - 520 002

సెల్ : 944017 2642, 9440167697

ముద్రణ :

శ్రీశ్రీ ప్రింటర్స్

విజయవాడ - 520 002

సెల్ : 9490634849

2

ఇది ఇప్పుడు నడుస్తున్న భాషోద్యమ చరిత్ర

- గుత్తికొండ సుబ్బారావు

అధ్యక్షుడు, కృష్ణాజిల్లా రచయితల సంఘం

కురుక్షేత్ర మహా సంగ్రామాన్ని సంజయుడు ప్రత్యక్ష వ్యాఖ్యానం చేసినట్లు, మా పూర్ణచందు 'ప్రజల గుండె తలుపులు తడుతున్న తెలుగు భాషోద్యమం' లోతుపాతులన్నింటినీ క్రోడీకరిస్తున్నాడు. అయితే, సంజయుడు ఆనాడు యుద్ధంలో శస్త్రధారి కాదు. యుద్ధవార్తలు సేకరించే విలేకరి లాంటి వాడు. కానీ, మా పూర్ణచందు స్వయంగా భాషోద్యమంలో ముఖ్యభూమిక వహిస్తున్నవాడు. ప్రతి అక్షరానికీ ప్రత్యక్షసాక్షి ! అందుకే ఈ పుస్తకాన్ని సమకూర్చగలిగాడు.

కృష్ణాజిల్లా రచయితల సంఘం తెలుగు భాషోద్యమాన్ని ప్రజాపరం చేయటానికి పూనుకున్న సంస్థ. ప్రజల గుండెతలుపులు తట్టే ఎన్నో కార్యక్రమాలను చేపట్టి భాషోద్యమానికి ఒక కదలికని తెచ్చింది. అనేకమంది భాషావేత్తలనూ, పరిశోధకులనూ, సాహితీవేత్తలనూ భాషోద్యమం వైపు నడక సాగించేలా ప్రేరేపించింది. ప్రపంచ తెలుగు రచయితల మహాసభల నిర్వహణతో పాటు, తెలుగు భాషా సంస్కృతుల ప్రాచీనతని నిరూపించే జాతీయ సదస్సులను అనితర సాధ్యంగా నిర్వహించి ప్రజలలో భాషానురక్తిని పెంపొందింపచేయటానికి ముఖ్య పాత్రధారి అయ్యింది. వజ్రభారతి, తెలుగు పసిడి, తెలుగు భాష ప్రాచీనత - విశిష్టత గ్రంథాలతో పాటు, 70 మంది తెలుగు ప్రముఖుల జీవిత చరిత్రలను తెలుగు మణిదీపాలు పేరుతో ఒక పెద్ద పుస్తకంగా వెలువరించింది.

2009 నుంచి 2010లోకి కాలం మారిపోతున్న దశలో, ఈ దశాబ్దిలో భాషోద్యమం తీరు తెన్నుల్ని సమీక్షిస్తూ రేపటి కార్యాచరణపై దిశానిర్దేశం కోసం ఒక పరిశీలనా సదస్సును నిర్వహించాలని సంకల్పిస్తోంది. చిన్నయసూరి సాహితీపీఠంతో కలిసి డిసెంబరు 19, 2009 శనివారం నాడు "తెలుగు భాషోద్యమం నిన్న-నేడు-రేపు" పేరుతో పరిశీలనా సదస్సు నిర్వహిస్తోంది. ఈ సదస్సు సందర్భంగా ప్రజల గుండె తలుపులు తడుతున్న "తెలుగు భాషోద్యమం" అనే ఈ పుస్తకాన్ని విడుదల చేస్తున్నాం. ఉద్యమంతో సన్నిహితంగా ఉన్నవారికి మాత్రమే తెలిసే అనేక విషయాలు ఈ పుస్తకంలో మనకు కనిపిస్తాయి. అయితే పుస్తకం

నిడివి పెరిగి పోతోందనే భయంతో చాలా మంది ప్రముఖులు చేసిన కృషిని సంక్షిప్తంగానే ప్రస్తావించవలసి వచ్చింది. ఇంకా చాలా మంది గురించి ఈ పుస్తకంలో చోటు చేసుకోలేదు. పలువురు భాషోద్యమ యోధులు తమ వ్యక్తిగత స్థాయిలో తమతమ ప్రాంతాలలో విశేషకృషి చేస్తున్నవారున్నారు. వారందరి వివరాలు సేకరించి మలి ముద్రణలో సమగ్రమైన తెలుగు భాషోద్యమ చరిత్రను మీముందుంచగలం

తెలుగు భాషోద్యమ కార్యకర్తలలో భాషోద్యమంపట్ల ఒక అవగాహన కలిగించి వారిని ప్రోత్సహించేందుకు చిన్నదైనా ఈ పుస్తకం తన ప్రయోజనం సాధించగలదని నమ్ముతున్నాం.

★

గుండె తలుపులు తడుతున్న తెలుగు భాషోద్యమం

ఇంటి భాషగా, బడిభాషగా, ఏలుబడిభాషగా తెలుగుని తీర్చిదిద్దటం లక్ష్యంగా తెలుగుభాషోద్యమం మొదలయ్యింది. గిడుగు రామమూర్తి పంతులు ప్రభుత్వం 20వ శతాబ్ది తొలినాళ్ళలో నడిపిన భాషోద్యమానికి 21వ శతాబ్ది తొలినాళ్ళలో ప్రారంభమైన ఈ తెలుగు భాషోద్యమం ఒక కొనసాగింపు. లేదా దీనిని రెండవ భాషోద్యమంగా పిలవవచ్చు.

మొదటి భాషోద్యమాన్ని సంస్కృత భాషా వ్యామోహపరులైన పండితులు, ఛాందసవాదులూ ఎదుర్కొన్నారు. ఇప్పుడు ఈ రెండవ భాషోద్యమానికి అలాంటి వ్యతిరేకతలు లేవు. కేవలం ఆంగ్ల భాషా వ్యామోహపరులైన ఆధునికులు మాత్రమే వ్యతిరేకిస్తున్నారు. 21వ శతాబ్దపు మధ్యతరగతి ప్రజలలో ఆంగ్ల భాషా వ్యామోహం ఎక్కువగా వుంది... అందుకని, రెండవ భాషోద్యమానికి మధ్యతరగతి ప్రజలు ఎక్కువ అవరోధంగా వున్నారు.

తనకు పుట్టబోయే బిడ్డ “అం...మా” అని కాకుండా “మం...మీ” అని ఏడవాలని కొత్త తల్లులు కోరుకుంటున్న ఈ రోజుల్లో ఇంటి భాషగా తెలుగుని వినియోగించటం మానేసి మధ్యతరగతి ప్రజలే మాతృభాషని మరణ శయ్యకు చేరుస్తున్నారనటం అతిశయోక్తి కాదు.

ఇందుకు అనేక కారణాలున్నాయి.

1. రేపు తమ పిల్లలు పెరిగి అమెరికా వెళ్ళాలంటే వాళ్ళకి పుడుతూనే ఇంగ్లీషు రావాలనే ఓ బలమైన కోరిక.
2. ఇంగ్లీషు ఇంత బాల్యంలోనే నేర్పించకపోతే కంప్యూటర్ల లాంటి కోర్సులు రావేమోనని ఒక అపోహ.
3. మీరు ఇంట్లో మీ పిల్లలతో తెలుగులో మాట్లాడితే మీ పిల్లలకు ఇంగ్లీషు ఎలా వస్తుందని కాన్వెంట్ బళ్ళో మిస్సు కన్సుమంటుంటే, తల్లిదండ్రులు తలదించుకోవాల్సిన దుస్థితి.
4. అన్నం, కూర, పప్పు, ఉప్పు అని తెలుగులో అంటుంటే తమని కంట్రీబ్రూట్స్ అనుకొంటారనే ఒక భయం, ఒక నామోషీ.

పిల్లలకు ప్రాథమిక విద్యని అమ్మ భాషలో నేర్పితేనే ఎక్కువ వంటబడ్తుందని ఏక భాషా మాధ్యమంలో, అదీ పరాయిభాషలో విద్యాబోధన అనర్థదాయకమనీ యునెస్కో మరియు అమెరికా, కెనడా దేశాలలో మానసిక శాస్త్రవేత్తలు, భాషా శాస్త్రవేత్తలతో వేసిన కమిటీలు, ఇచ్చిన నివేదికల్నీ,

అక్కడ ప్రాథమిక విద్య మాతృభాషలోనే బోధిస్తున్న తీరునీ సాక్ష్యాలతోసహా తెచ్చి చూపిస్తే ఇక్కడ కార్పొరేట్ విద్యావ్యాపార సంస్థలు కన్నెర్ర చేస్తాయి.

తెలువారేసరికి తమ పిల్లలు ఇంగ్లీషు వాళ్ళయి పోవాలనుకునే తల్లిదండ్రుల బలహీనతని సొమ్ము చేసుకోవటానికి ఇలాంటి నివేదికలు, నీతి సూత్రాలు అడ్డంకి. ప్రభుత్వం దీని గురించి ఎలాంటి ఆలోచనా చెయ్యదు. చేసే ఆలోచన వుంటే, విద్యా వ్యాపారవేత్తలతో కాకుండా, నిజమైన విద్యా వేత్తలతో “మాతృభాషలో విద్యాబోధన” అనే అంశం పైన ఒక కమిటీని వేసి, దాని నివేదికను ఏనాడో అమలుచేసి వుండేది.

ఇంక “బడి” కి సంబంధించి :- మాతృభాషలో ప్రాథమిక విద్యాబోధన అనే విషయాన్ని గట్టిగా అమలు పరిచిందంటే ప్రభుత్వానికి ఏలుబడి భాషగాకూడా తెలుగుని వాడవలసిన పరిస్థితులు వస్తాయి. మన ఐ.ఎ.యస్ అధికారుల్లో తెలుగుని పాలనకోసం ఉపయోగించుకోవాలని కోరుకునే వారు నూటికి ఒక్కరు వుంటే ఆశ్చర్యం! తక్కిన వారంతా అందుకు పూర్తి వ్యతిరేకులు. మన రాష్ట్రంలోని ఐ.ఎ.యస్. అధికారుల్లో తెలుగు వారే ఎక్కువ మంది ఉన్నారు. అయినా తెలుగంటే వాళ్ళకెందుకో సరిపడదు.

ఇటు ప్రజలుగానీ, అటు పాలనావ్యవస్థగానీ అన్ని స్థాయిల్లోనూ తెలుగులోనే వ్యవహారాలు నడపాలని కోరుకోలేని స్థితిలో వున్నప్పుడు ఏ రాజకీయ పక్షమూ ఈ విషయాన్ని పట్టించుకోదు. 2009 ఏప్రిల్, మే ఎన్నికలలో ఒక్క రాజకీయపార్టీ కూడా తమ ఎన్నికల మేనిఫెస్టోలో తెలుగు భాషాభివృద్ధి గురించి ప్రస్తావించక పోవటమే ఇందుకు సాక్ష్యం.

శ్రీకాకుళం సభలు : రెండవ తెలుగు భాషోద్యమ ఆరంభం :

ఈ పరిస్థితుల్లో మొదలైన రెండవ తెలుగు భాషోద్యమం ప్రజల గుండె తలుపులు తట్టి, వారిలో భాషాచైతన్యాన్ని కల్పించి, అమ్మభాష పట్ల మమతానురాగాల్ని పెంపొందించటం ప్రధాన కార్యక్రమంగా నడక ప్రారంభించింది. 2002 నవంబర్ 1,2 తేదీలలో తెలుగువారి తొలి రాజధాని కృష్ణాజిల్లా శ్రీకాకుళంలో జరిగిన “తెలుగు భాషోద్యమ సమాలోచన శిబిరం” ఇందుకు నాంది పలికింది. ఈ సమాలోచనలోంచి తెలుగుభాషోద్యమ సమాఖ్య రూపుదిద్దుకుంది. శ్రీ మండలి బుద్ధప్రసాద్ అధ్యక్షులుగా, డా॥ సామల రమేష్ బాబు కార్యదర్శిగా ఇందుకు నాందీ వచనాలు పలికారు. అప్పటి తెలుగు భాషా చైతన్య సమితి అధ్యక్షులు శ్రీ సి. ధర్మారావు ఆయన సహకార్యకర్తలు పూర్తి సహకారం అందించారు. అప్పటి నుంచీ ఈ ఎనిమిదేళ్ళ కాలంలో ఏర్పడిన అనేక పరిణామాలను విశ్లేషించటమే ఈ వ్యాసం లక్ష్యం.

1. తమిళభాషకు క్లాసికల్ ప్రతిపత్తి : కొన్ని వాస్తవాలు :

2004 సెప్టెంబర్ 17వ తేదీ దాక్షిణాత్య భాషల మధ్య వివక్షతని ప్రదర్శించిన వివాదాస్పదమైన రోజుగా భావించవచ్చు. దేశంలో అనేక సమస్యలు సున్నితమైనవీ, చిక్కుముడులు విడనివీ, పరిష్కారం దొరకనివీ ఉండగా కేంద్రప్రభుత్వం తనకుతానుగా ద్రావిడ భాషల మధ్య కొత్త చిచ్చు రగిల్చిన రోజు అది!

దేశభాషలలో ఒక్క తమిళభాష మాత్రమే విశిష్టతా ప్రాచీనతలు కలిగిన భాషగా కేంద్రప్రభుత్వం ప్రకటించటం ద్వారా, చాలా అనాలోచితంగా సాహిత్య సంపద, ప్రాచీన వైభవమూ కలిగిన తెలుగు, కన్నడ, మలయాళ భాషలను అవమానించినట్లయ్యింది.

కేంద్ర సాహిత్య అకాడమీ, భారతీయ భాషా సంస్థల సంయుక్త బాధ్యతలో కేంద్రప్రభుత్వం ఒక నిపుణుల కమిటీని నియమించగా ఆ కమిటీ సూచన మేరకు తమిళభాషకు క్లాసికల్ (విశిష్టత, ప్రాచీనత కలిగిన భాష) గౌరవాన్ని ఇస్తున్నట్లు కేంద్ర సాంస్కృతిక వ్యవహారాల శాఖామంత్రిలు ప్రకటించారు.

కేంద్రమంత్రి గారు చెప్పిన ఆ నిపుణుల కమిటీ 02-09-04న కేంద్ర సాహిత్య అకాడమీ కార్యాలయంలో సమావేశమయ్యింది. కేంద్ర సాహిత్య అకాడమీ అధ్యక్షులు ఆచార్య గోపీచంద్ నారంగ్ సమావేశానికి అధ్యక్షత వహించారు. ఆచార్య భద్రరాజు కృష్ణమూర్తి, CIIL అధ్యక్షులు ఆచార్య ఉదయసారాయణ్ సింగ్, కేంద్ర సాంస్కృతిక వ్యవహారాల కార్యదర్శి, గృహవ్యవహారాల కార్యదర్శి, కేంద్ర సాహిత్య అకాడమీ కార్యదర్శి ఈ సమావేశంలో పాల్గొన్నారు.

ఆచార్య భద్రరాజు కృష్ణమూర్తి ఈ సమావేశంలో నాలుగు ప్రమాణార్హతలను ప్రతిపాదించారు. భారతీయ భాషలలో (Classical Languages in the Indian Context) ఏ భాషనైనా క్లాసికల్ భాషగా గుర్తించాలంటే ఈ క్రింది ప్రమాణార్హతలుండాలి :

1. High antiquity of its early Texts / recorded History (may be 1500 - 2000 years)
2. A Body of ancient Literature / Texts which is considered as valuable heritage by generation of speakers.
3. The Literary tradition be original and not borrowed from another speech community.
4. The classical language and literature being distinct from modern, there may also be a discontinuity between the classical language and its inner forms or its varieties...

ఈ నాలుగు సూత్రాలు భద్రరాజువారే సూచించినట్లు మినిట్స్ లో రికార్డుయివుంది. "The antiquity of early Texts" అనే మాటని ఆయన చాలా జాగ్రత్తగా ప్రయోగించారు. ఆయన

దృష్టిలో క్లాసికల్ భాషకి కనీసం 1500-2000 సంవత్సరాల ప్రాచీనత వుండాలనే ! అంత ప్రాచీన కాలంనాటి సాహిత్యం దొరకటం కష్టం కాబట్టి, శాసనాలు, తామ్రపత్రాలు ఇతర దాక్యుమెంటరీ ఆధారాల్లాంటి వాటిని కూడా భాషప్రాచీనతకు గుర్తుగా తీసుకోవచ్చని చెప్పటం కోసం 'Texts' అనే పదాన్ని వాడారు. 'Literature' అనలేదు. ఈ క్లాసికల్ గుర్తింపు భాషకేగాని, భాషలోని సాహిత్యానికి కాదు. ఈ విషయాన్ని మొదట మనం గమనించాలి.

ఈ నిపుణుల సమావేశం కేవలం తమిళభాషకు క్లాసికల్ ప్రతిపత్తిని ఇవ్వవచ్చా -లేదా అనే అంశాన్ని పరిశీలించటానికే ఏర్పాటు చేశారు. కాబట్టి మొదటి 3 ప్రమాణార్హతలూ తమిళానికి సరిపోతాయని భావించి ఆ భాషను క్లాసికల్ భాషగా గుర్తించవచ్చని తీర్మానించారు.

2004 సెప్టెంబర్ 17న కేంద్ర కేబినెట్ ఈ తీర్మానాన్ని ఆమోదించి, తమిళభాషను క్లాసికల్ భాషగా ప్రకటించింది. 2004 అక్టోబర్ 12న గెజిట్ నోటిఫికేషన్ అయ్యింది. అత్యంత ఆశ్చర్యకరంగా ఈ నోటిఫికేషన్ లో మొదటి ప్రమాణార్హత “1500-2000 సంవత్సరాల ప్రాచీనత”ని 1000 సంవత్సరాలకి కుదించి తమిళానికి క్లాసికల్ హోదా ఇచ్చినట్లు వుంది. నిపుణుల కమిటీ మినిట్స్ లో ఎక్కడా వెయ్యేళ్ళు అనే మాటేలేదు. ఇది ఎలా జరిగిందో తెలియదు. “1500-2000” అనే కాలపరిమితిని 1000 ఏళ్ళకు కుదించింది ఎవరు? నిపుణుల సంఘం ప్రతిపాదన లేకుండా కేబినెట్ ఎలా ఆమోదించింది-?

దరిమిలా ఆనాటి కమ్యూనికేషన్స్ మంత్రి దయానిధి మారన్, కరుణానిధి కోర్టున్నారంటూ 27-1-2005న, తిరిగి 22-03-2005న రెండు లేఖలు ప్రధాన మంత్రికి రాశారు. రెండవ లేఖలో భవిష్యత్తులో ఏ భాషకి క్లాసికల్ హోదా ఇచ్చినా వర్తించే విధంగా ఒక సూచన చేశారు.

"Revise the antiquity criterion from over 1000 years early Texts / recorded History - to over 2000 years" అని

అలాగే "declare Sanskrit also as a classical language along with Tamil." అని కూడా కోరారు.

ఈ విధంగా కరుణానిధి గారు కోరిన తర్వాతే కేంద్ర ప్రభుత్వం సంస్కృతాన్ని క్లాసికల్ భాషగా గుర్తించిందన్నది స్పష్టం. నిపుణుల కమిటీ మినిట్స్ లో సంస్కృతాన్ని, తమిళాన్ని క్లాసికల్ భాషలుగా ప్రకటించాలని చక్కగా రికార్డులు వుంది. కేంద్రప్రభుత్వం ఆనాడు సంస్కృతం గురించి పట్టించుకోలేదు.

దయానిధి మారన్ గారి ఉత్తరాలు తెలుగు, కన్నడ ప్రజల్లో తీవ్ర ఆగ్రహాన్ని కల్గించాయి. తమ భాషకు వెయ్యేళ్ళు చాలని, ఇతరుల భాషలకు రెండువేల యేళ్ళు పైబడి వుండాలని తమిళులు డబాయించటం, కేంద్రం అందుకు తలాడించడం సహజంగానే కోపకారణం అయ్యింది.

ఆనాటి ఆంధ్రప్రదేశ్ అధికార భాషాసంఘం చైర్మన్ డా॥ఎ.బి.కె. ప్రసాద్ భాషాభిమానుల్ని, భాషోద్యమ కార్యకర్తల్ని తమ నిరసనలు తెలియ చేయవలసిందిగా పిలుపునిచ్చారు. వెయ్యేళ్ళకే

తమిళానికి ఇచ్చినట్లు తెలుగుభాషకీ ఇవ్వాలని ఆయన డిమాండ్ చేశారు. అయినా కేంద్రప్రభుత్వం శ్రీ కరుణానిధి కోరినట్టే మొదట 1500 ఏళ్ళకీ, ఆ తర్వాత 2000 ఏళ్ళకీ రెండు దఫాలుగా కాలపరిమితిని పెంచుకొంటూ వచ్చింది.

ఒక హడావిడి నిర్ణయాన్ని సవరించుకోవటానికి అనేక కొత్త తప్పులు చేస్తూ, 29-10-2004న కేంద్ర ప్రభుత్వం ఒక సవరణ (Corrigendum Notification) ప్రకటన ఇచ్చింది. తమిళానికి క్లాసికల్ హోదా ఇచ్చినప్పుడు అందులో నాల్గవ ప్రమాణార్హతని పేర్కొనలేదని, అది పొరబాటనీ, నాల్గవ ప్రమాణార్హత కూడా వుందనీ ఆ సవరణలో పేర్కొన్నారు.

నిజానికి నిపుణుల సంఘమే ఆ నాల్గవ ప్రమాణార్హతని మినహాయించాలని నిర్ణయించినట్లు మినిట్స్లో వుంది. మరి కేంద్ర కేబినెట్ ఈ నాల్గవ ప్రమాణార్హతని పరిశీలించాకే తమిళానికి క్లాసికల్ హోదాని ఇచ్చిందని మనం నమ్మాలా?

మొత్తంమీద తమిళుల ఒత్తిడి ఫలితంగా కేంద్ర ప్రభుత్వం గందరగోళ పడిందని, ఈ వ్యవహారం అంతా మసిపూసి మారేడుకాయ చందంగా తయారయ్యిందనీ ఎవరికైనా అర్థం అవుతుంది.

అసలీ క్లాసికల్ ప్రతిపత్తి అనే అంశమే ఒక రాజకీయ వ్యవహారం. భాషల అభివృద్ధికి నిధులు కేటాయించటానికి, ఆయా భాషల మీద పరిశోధనలు చేసే పీఠాలు విశ్వవిద్యాలయాలలో నెలకొల్పటానికి అవి క్లాసికల్ భాషలు అయి వుండాలనే నిబంధన దేనికి? చేయదలచిన సాయం నేరుగా చేయవచ్చు కదా...?

బలహీనంగా వుండి తమమీద ఆధారపడి మనుగడ సాగిస్తున్న కేంద్ర ప్రభుత్వాన్ని బెదిరించి, అడ్డగోలుగా క్లాసికల్ హోదా సాధించుకున్నారు తమిళులు. తాము ఇతరులకన్నా అధికులమని అనిపించుకోవటానికే ఇదంతా !

కానీ, ఆ ఆశలు ఎక్కువ కాలం నిలవలేదు.

కేంద్రప్రభుత్వం తాను బలంగా వున్నానని నిరూపిస్తూ, అలాంటి, అంతటి క్లాసికల్ ప్రతిపత్తిని తెలుగు-కన్నడ భాషలకూడా ఇచ్చి, భాషల మధ్య తనకు తానుగా రగిల్చిన చిచ్చును చల్లార్చగలిగారు.

అందుకు దారితీసిన చారిత్రక వాస్తవాలను మనం పరిశీలిద్దాం.

2. తెలుగుభాషకు క్లాసికల్ హోదా : సాధన - అడ్డంకులు

తెలుగునాట భాషోద్యమం ఊపందుకున్న తర్వాత, తమకు రాజకీయంగా, సాంస్కృతికంగా కూడా అన్యాయం జరిగినట్లు తెలుగు ప్రజలు భావించటం కేంద్రరాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు ఇబ్బంది కల్గించే అంశమే అయ్యింది. రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఏదోఒక చర్య తీసుకోక తప్పని స్థితి ఏర్పడింది.

టాస్క్ఫోర్స్ (లక్ష్యసాధన సమితి) ఏర్పాటు :

ముఖ్యమంత్రి చొరవతో, శ్రీ మండలి బుద్ధప్రసాద్ - డా॥ యార్లగడ్డ లక్ష్మీప్రసాద్ గార్ల పూనికతో రాష్ట్రప్రభుత్వంలో కదలిక వచ్చింది. ఇటు శాసనసభలోనూ, అటు అసెంబ్లీలోనూ క్లాసికల్ హోదా విషయమై కేంద్ర ప్రభుత్వాన్ని వెంటనే స్పందించవలసిందిగా కోరుతూ ఏకగ్రీవ తీర్మానాలు ఆమోదింపజేశారు.

శ్రీ మండలి బుద్ధప్రసాద్, పద్మశ్రీ యార్లగడ్డ లక్ష్మీప్రసాద్, డా॥ఎ.బి.కె.ప్రసాద్, డా॥ ఆవుల మంజులత, డా॥ జె. ప్రతాపరెడ్డి (తెలుగు అకాడమీ సంచాలకులు) ఆనాటి రాష్ట్రమంత్రి శ్రీ ఎం. సత్య నారాయణరావు గార్లతో తెలుగుభాషకు క్లాసికల్ హోదాను సాధించేందుకు గాను ఒక లక్ష్యసాధన సమితి “టాస్క్ఫోర్స్” ని ఏర్పాటు చేశారు.

ఈ టాస్క్ఫోర్స్ ఢిల్లీస్థాయిలో తెలుగుకు క్లాసికల్ హోదానిచ్చే పైలు రూపొందించడానికి కృషిని ప్రారంభించింది.

1. కేంద్రంలో ఆనాటి తెలుగు మంత్రులు శ్రీ జైపాల్ రెడ్డి, డా॥ దాసరి నారాయణరావు, శ్రీమతి దగ్గుబాటి పురందరేశ్వరి గార్లను కలిసి వారితో ప్రధానికి ఉత్తరాలు రాయించారు. రాజకీయ వత్తిడి ఆ విధంగా ప్రారంభం అయ్యింది.
2. పార్లమెంట్లోని తెలుగు సభ్యుల్ని మొదట అంబికాసోనీ గారి దగ్గరకు, తర్వాత ప్రధానమంత్రి గారి దగ్గరకు తీసుకువెళ్ళి తెలుగు ప్రజల ఆకాంక్షను వారితో తెలియ చెప్పించారు.
3. విజయవాడలో 2008 ఫిబ్రవరిలో కృష్ణాజిల్లా రచయితల సంఘం నిర్వహించిన “తెలుగుభాష ప్రాచీనత - విశిష్టత సదస్సు”లో పరిశోధకులు తెలుగే ప్రాచీనం అని నిరూపిస్తూ, తెలుగుభాషకు క్లాసికల్ ప్రతిపత్తి ఇవ్వటానికి అన్ని ప్రమాణార్హతలూ ఉన్నాయని, ఆ విధంగా ఇవ్వాలని తీర్మానం చేసిన మీదట, శ్రీ బుద్ధప్రసాద్, ఆచార్య లక్ష్మీప్రసాద్ వెంటనే ఫ్యాక్స్ ద్వారా ముఖ్యమంత్రికి విషయ నివేదన చేశారు. లక్ష్మీప్రసాద్ గారి అభ్యర్థన మేరకు ఆ సాయంత్రమే అంబికాసోని గారికి ముఖ్యమంత్రి అధికారికంగా లేఖ రాశారు. ఆమె అందుకు సానుకూలంగా స్పందించటం ఇందులో కొసమెరుపు.
4. తెలుగు భాషోద్యమంతో పాటుగా కన్నడ ప్రజల తోడ్పాటును తోడుగా తీసుకొంటూ రెండు రాష్ట్రాలకూ సంబంధం వున్న శ్రీ వీరప్పమెయిలీ చేసిన ప్రయత్నం ఇందులో ముఖ్యమైనది. కేంద్రంలో తన అపారమైన పలుకుబడిని ఆయన కేవలం కన్నడభాషకు మాత్రమే ఉపయోగించ కుండా తెలుగువారిని కూడా కలుపుకు వెళ్ళడం మనకు కలిసొచ్చిన విషయం! ఆయన కన్నడ భాషలో ప్రసిద్ధ సాహితీవేత్త అనే విషయం ఇక్కడ గమనార్హం.

భద్రరాజు వారి విజ్ఞప్తి :

అంతర్జాతీయ భాషా శాస్త్రవేత్త ఆచార్య భద్రరాజు కృష్ణమూర్తి ప్రత్యేకంగా ఒక “నోట్”ని కేంద్ర ప్రభుత్వానికి పంపారు.

- ◆ తెలుగు, కన్నడం, మళయాళం మూడు భాషలు క్లాసికల్ ప్రతిపత్తిని పొందటానికి అర్హమైనవే
- ◆ సంస్కృత ప్రభావం వున్నది కాబట్టి తెలుగు, కన్నడ, మళయాళ భాషలకూ ఈ హోదాని ఇవ్వరాదనటం తప్పు. సంస్కృత ప్రభావం తమిళభాష మీద కూడా గణనీయంగా వుంది. తొల్కాప్పియం అంటే తొలికావ్యం. ఇది సంస్కృత పదమే!
- ◆ " I recommend that, besides Sanskrit, Pali, Prakrit and Tamil, the Government of India should recognize the above three languages (Telugu, Kannada and Malayalam) as classical languages. Otherwise they will be hurting the feelings of 3/4 th of the speakers of the Dravidian Languages-----" అని ఆ నోట్‌లో ఆయన గట్టిగా ప్రభుత్వానికి విజ్ఞప్తి చేశారు.

మద్రాసు హైకోర్టులో కేసు :

కేంద్ర సాహిత్య అకాడమీ ఆధ్వర్యంలో నియమించిన “నిపుణుల కమిటీ” సమావేశానికి హాజరైన వారిలో తమిళులు లేరు. అలాగే తెలుగు, కన్నడ భాషలకు క్లాసికల్ ప్రతిపత్తినిచ్చే నిపుణుల కమిటీలో తెలుగువారు, కన్నడం వారూ ఉండకూడదంటూ, తమ భాషకి తామే క్లాసికల్ హోదా ఎలా ఇచ్చుకుంటారని ప్రశ్నిస్తూ, శ్రీ గాంధీ అనే ఒక న్యాయవాది చెన్నై హైకోర్టులో ప్రజావ్యాజ్యం వేశాడు. హైకోర్టు దానికి వెంటనే ప్రతిస్పందించి తుది నిర్ణయం తీసుకునే వరకూ కేంద్ర ప్రభుత్వాన్ని ఎలాంటి చర్యలూ తీసుకోరాదంటూ ఒక ఆదేశం జారీచేసింది.

కేంద్రప్రభుత్వం సార్వత్రిక ఎన్నికలకు సమాయత్తమౌతున్న దశలో ఈ కోర్టుకేసు ఎదురయ్యింది. కేసు విచారణ సాగకుండా ఎప్పటికప్పుడు వాయిదాలు కోరుతూ, ఈ ప్రభుత్వం మారే వరకూ సాగదీసే ఎత్తుగడని తమిళులు అవలంబిస్తున్నారని భాషోద్యమ కార్యకర్తలు, నాయకులు గట్టిగా అభిప్రాయపడసాగారు. కేసు తేలలేదు. రోజులు గడిచిపోతున్నాయి. బహుశా తెలుగు, కన్నడాలకు ఈ క్లాసికల్ హోదా ఇంక దక్కదేమోననే నిరాశ ఆవరించ సాగింది.

క్లాసికల్ హోదా ఇస్తూ అంబికాసోనీ ప్రకటన :

2008 అక్టోబర్ 31 సాయంత్రం 4 గంటలకు వార్తా మాధ్యమాలలో ఒక మెరుపువార్త వచ్చింది. కేంద్రమంత్రి శ్రీమతి అంబికాసోనీ తెలుగు-కన్నడ భాషలకు క్లాసికల్ గుర్తింపు నివ్వటానికి కేంద్రం సముఖంగానే వున్నదని ప్రధానమంత్రి మాటగా ఆమె ప్రకటించారు. అయితే, రెండు షరతులను కూడా ఆమె ఆ ప్రకటనలో ప్రస్తావించారు -

1. మద్రాసు హైకోర్టు కేసు తేలిన తర్వాతే ఈ నిర్ణయం అమలులోకి వస్తుంది.
2. కేంద్ర కేబినెట్ ఆమోదం పొందిన తర్వాతనే ఇది చట్టం అవుతుంది.

ఈ రెండు షరతులూ వున్నప్పటికీ అంబికాసోని గారి ప్రకటన తెలుగు కన్నడ ప్రజలలో హర్షామోదాలను కల్గించింది.

రాష్ట్ర ముఖ్యమంత్రి డా॥ వై.యస్. ఉప్పొంగిన ఆనందంతో ఇది తమ ప్రభుత్వం వలనే సాధ్యమయ్యిందని వార్తా పత్రికల్లో పూర్తి పేజీ ప్రకటనలిచ్చి తెలుగు ప్రజలలో ఆత్మవిశ్వాసాన్ని, భాషా స్వాభిమానాన్ని కల్గించారు.

సంతోషం అయితే ప్రకటించారు గానీ, అటు కేంద్రంలో సంబంధిత అధికారులు, మంత్రులు గానీ, ఇటు రాష్ట్రంలో ముఖ్యమంత్రి, మంత్రులుగానీ, ఈ విషయంలో తదుపరి వత్తిడిని (follow-up) కల్గించే చర్యలు ఏవీ తీసుకోలేదు. అందరి దృష్టి సార్వత్రిక ఎన్నికల మీదకు మళ్ళింది. ప్రాచీనతా హోదా అనే సంగతి మరుగున పడిపోయింది. చెన్నై హైకోర్టులో కేసుని ఎదుర్కోవటం, కేంద్ర కేబినెట్ ఆమోదాన్ని పొందడం అనే అంశాలు భాషోద్యమ పోరాటంలో అదనంగా చేరాయి.

చెన్నై హైకోర్టు కేసులో తమను కూడా చేర్చుకోవలసిందిగా కోరుతూ ఆంధ్రప్రదేశ్ అధికారభాషా సంఘం పక్షాన శ్రీ ఎ.బి.కె.ప్రసాద్ అలాగే కన్నడ ఫిలిం డెవలప్ మెంట్ కార్పొరేషన్ వారూ న్యాయవాది శ్రీ కె.ధనుంజయ ద్వారా ఇంప్లీడ్ అయ్యారు.

సుప్రీంకోర్టులో కేసు - కక్షిదారుగా కృష్ణాజిల్లా రచయితల సంఘం :

చెన్నై హైకోర్టులో కేసు విషయంలో న్యాయనిపుణులు విస్పష్టంగా ఒక విషయం చెప్పారు. “తెలుగు - కన్నడ భాషలకు క్లాసికల్ హోదాని ప్రసాదించటం అనేది ఆంధ్రప్రదేశ్, కర్ణాటక రాష్ట్రాలకు, కేంద్ర ప్రభుత్వానికి మధ్య వ్యవహారం. ఇందులో మూడో రాష్ట్రం జోక్యానికి విలువ లేదు” అని ! తమిళనాడు హైకోర్టులో కేసు విచారణకు వచ్చినప్పుడు కదా వాద ప్రతివాదాలకు అవకాశం వుండేది....? ఆది నుంచీ అది వాయిదాలతోనే కాలం వెళ్ళదీస్తోంది. అది తేలితేగాని కేంద్రం చట్టప్రకారం తెలుగు, కన్నడ భాషలకు క్లాసికల్ హోదా ప్రకటించలేదు.

ఈ స్థితిలో న్యాయనిపుణుల సలహా మేరకు విషయాన్ని సుప్రీంకోర్టుకు నివేదించి, తమిళనాడు కోర్టులో వ్యాజ్యాన్ని రద్దు చేయమనికోరటం ఒక్కటే తరుణోపాయంగా భావించిన కృష్ణాజిల్లా రచయితల సంఘం తనకు తానుగా సుప్రీంకోర్టుకు వెళ్ళేందుకు సన్నాహాలు ప్రారంభించింది.

నాటి ఆంధ్రప్రదేశ్ అధికార భాషా సంఘం అధ్యక్షులు డా॥ ఎ.బి.కె. ప్రసాద్ తో ఈ విషయాన్ని సంప్రదించినప్పుడు ఆయన చెన్నై హైకోర్టులో కేసు నడుపుతున్న కర్ణాటక న్యాయవాది శ్రీ కె. ధనుంజయతో చర్చించారు. శ్రీ ధనుంజయ సూచన మేరకు ఆంధ్రప్రదేశ్ అధికార భాషా సంఘం, కన్నడ ఫిలిం డెవలప్ మెంట్ కార్పొరేషన్ వారు కృష్ణాజిల్లా రచయితల సంఘాన్ని కూడా కలుపుకొని సుప్రీంకోర్టుకు వెళ్ళేందుకు నిర్ణయం చేశారు. కృష్ణాజిల్లా రచయితల సంఘం అధ్యక్షుడు శ్రీ గుత్తికొండ సుబ్బారావు, ప్రధాన కార్యదర్శి, డా॥ జి.వి. పూర్ణచందు కక్షిదారులుగా సుప్రీంకోర్టులో కేసు వేయడం జరిగింది.

డా॥ ఎ.బి.కె. ప్రసాద్ సూచనమేరకు ప్రకాశం జిల్లా రచయితల సంఘం వారు కూడా సుప్రీంకోర్టు కేసులో చేరారు.

ఈ కేసు దరిమిలా సుప్రీంకోర్టు వత్తిడి మేరకు చెన్నై హైకోర్టులో కేంద్ర ప్రభుత్వం తన వాదనను విన్పించింది. అప్పటి వరకూ కేంద్ర ప్రభుత్వం మౌనం వహించటంతో దాదాపు 10 నెలల కాలం వృధాగా గడిచిపోయిందన్నమాట.

కేంద్ర ప్రభుత్వం తెలుగు కన్నడ భాషలకు మద్దతుగా తన వాదన విన్పించిన తర్వాత చెన్నై హైకోర్టు న్యాయమూర్తి తన తీర్పును వాయిదా వేశారు. తీర్పును వెలువరించటంలో తన అశక్తతను వ్యక్తపరిచారు.

కేంద్ర కేబినెట్ ఆమోదం :

2009 మే 16 ఎన్నికల ఫలితాలు వెలువడటానికి రెండురోజుల ముందు ప్రధాని మన్మోహన్ సింగ్ తెలుగు-కన్నడ భాషలకు క్లాసికల్ హోదా ప్రకటించే విషయంలో కేబినెట్ నిర్ణయం బాకీ వున్న సంగతి గుర్తు చేసుకున్నారు. అప్పటికప్పుడు తన ఇంట్లో అత్యవసరంగా కేబినెట్ ను సమావేశపరిచారు. ఆ సమావేశం తెలుగు-కన్నడ భాషలకు క్లాసికల్ హోదాను ఆమోదించింది.

ఆనాడు అంబికాసోనీ గారు చెప్పిన రెండు షరతులలో రెండవదైన “కేంద్ర కేబినెట్ ఆమోదం” అనేది లభించినట్లయ్యింది. ఇంక అసలు షరతు చెన్నై కోర్టు వివాదం. అది తేలవలసి వుంది. అందాక, తెలుగుభాషకు క్లాసికల్ హోదా ఇచ్చినట్లు కాదు!

ఈ వ్యాసం రాస్తున్న సమయానికి, 2009 డిసెంబరు మాసాంతం వరకూ రెండు కోర్టులలోనూ కేసుల విషయమై ఎలాంటి కదలిక లేదు. భవిష్యత్తు సుప్రీంకోర్టు నిర్ణయం మీద ఆధారపడి వుంది. ఈలోగా ఢిల్లీ తెలుగు సంఘం వారు కూడా సుప్రీంకోర్టు కేసులో ఇంప్లీడ్ అయి, నిర్ణయం ఆలస్యం కావటం వలన నిధులు అందకుండా పోతున్నాయని, కాలం వృధా అవుతోందనీ, వెంటనే కేంద్రం క్లాసికల్ హోదా ప్రకటించాలనీ కోరారు. ఇదీ తాజాస్థితి!

3. ఉద్యమస్ఫూర్తి

తెలుగు భాషోద్యమం నాలుగు ముఖాలుగా విస్తరించిన ఒక చైతన్య వాహిని.

- అ) ఇంటిభాషగా తెలుగును వాడుకునేలా ప్రజలలో భాషాభిమానాన్ని పెంపొందించటం.
- ఆ) ప్రాథమిక విద్యవరకూ తెలుగు మాధ్యమాన్ని విధిగా కొనసాగించాలని ప్రభుత్వాన్ని గట్టిగా కోరటం. దానికోసం “జీవో 86”ను అమలు చేయాలని వత్తిడి చేయటం.
- ఇ) ప్రజలకు సంబంధించిన పాలనా వ్యవహారాలన్నీ తెలుగులోనే అమలు జరిగేలా ప్రభుత్వంపైన వత్తిడి తేవడం.
- ఈ) తెలుగుభాషకు క్లాసికల్ హోదాని సాధించటం, భాషా ప్రాచీనతపైన పరిశోధనలు కొనసాగించటం. ప్రాచీన తెలుగు సంస్కృతిని పరిరక్షించటం.

ఈ అన్నింటికీ ప్రజాభిమానమే కొలబద్ధం. అందుకే ప్రజల గుండె తలుపులు తట్టి, ప్రజలలో భాషాభిమానాన్ని పెంపొందించటమే ఈ కోర్కెల సాధనకు ముఖ్యం అని భావించారు. భాషోద్యమం అంతా ఈ దిశలోనే జరిగింది.

శ్రీ బుద్ధప్రసాద్ ఉద్యమ శ్రీకారం : శ్రీ మండలి బుద్ధప్రసాద్ తెలుగుభాషోద్యమ నిర్మాణం కోసం మొదటగా నడుం బిగించిన యోధుడు. ఆయన ప్రేరకుడుగానూ, ఆయనే పాత్రధారుడుగానూ మా వంటి ఎందరో కార్యకర్తల భాగస్వామ్యంతో తెలుగు భాషోద్యమం జనబాహుళ్యంలోకి దూసుకుపోతోంది. ఆయనకు ముందు ఎందరో భాషోద్యమ యోధులు వెలిగించిన జ్యోతిని ఆయన అందుకున్నారు. ఒక జ్యోతితో అనేక జ్యోతులను వెలిగిస్తున్నారు. తెలుగు భాషోద్యమానికి కర్త, కర్మ, క్రియగా నిలుస్తున్నారు.

తెలుగు భాషోద్యమ సమాఖ్య : కృష్ణాజిల్లా రచయితల సంఘం : తెలుగు భాషోద్యమంలో బడిభాష ఏలుబడి భాషగా తెలుగు వినియోగాన్ని సాధించటం కోసం తెలుగుభాషోద్యమ సమాఖ్య అవతరించి ఒక ఉద్యమ స్వరూపాన్ని తీసుకురాగా, కృష్ణాజిల్లా రచయితల సంఘం పూనికతో ఇంటిభాషగా తెలుగు వినియోగం గురించి, తెలుగుభాష ప్రాచీనత గురించి ప్రజలు, భాషాభిమానులు, భాషావేత్తలు, పరిశోధకులు కదిలేలా ఒక ఊపు తీసుకురావడం జరిగింది. ఈ రెండు ప్రయత్నాల ప్రధాన కలయికే తెలుగు భాషోద్యమం. నదులు సముద్రంలో కలిసినట్లు ఎందరో సాహితీవేత్తలు వ్యక్తిగతంగానూ, ఎన్నో సాహితీసంస్థలు, భాషోద్యమం కోసమే ఏర్పడి ఎప్పటి నుంచో పని చేస్తున్న సంస్థలు ఈ ఉద్యమంలో మమేకం అయ్యాయి.

ప్రాచీనతా హోదాపై తొలిగా హెచ్చరించిన ప్రముఖులు : ఆచార్య కస్తూరి విశ్వనాథం, ఆచార్య ఆర్.వి.యస్. సుందరం - ఈ పండితులిద్దరూ మైసూరు కేంద్రంగా పనిచేస్తూ, తమిళభాషకు క్లాసికల్ హోదాను దొడ్డిదారిన ఇస్తున్న సంగతిని “నడుస్తున్న చరిత్ర” పత్రిక ద్వారానూ, ఇతర వార్తా మాధ్యమాల ద్వారానూ వెలుగులోకి తెచ్చిన ప్రముఖులు. ఇంకా ఎందరో ముందుచూపు గల్గిన మేధావులు పత్రికల్లో విశేషంగా స్పందించారు. శ్రీ బండ్రమూడి సుబ్బారావు ఆంధ్రజ్యోతిలో

వ్రాసిన వ్యాసం, పద్మభూషణ్ సినారె, పద్మశ్రీ తుర్లపాటి ప్రభుత్వం ప్రభుత్వానికి వ్రాసిన లేఖలు ఇవన్నీ తెలుగుకు క్లాసికల్ హోదాని ఇవ్వాలనే ఆలోచన ప్రభుత్వాధినేతలకు కలగటానికి దోహదపడ్డాయి. వ్యక్తిగత స్థాయిలో చాలామంది తమవంతు కృషి ప్రారంభించారు.

బుడ్డిగ సుబ్బరాయన్ కృషి : కీ॥శే॥ బుడ్డిగ సుబ్బరాయన్ క్రీస్తుపూర్వ కాలంనాటి శాసనాలు సేకరించి వాటి ఫోటోలతో ప్రదర్శన ఏర్పాటు చేశారు. ఈ ఫోటోల ఆల్బమ్ను ఒక పుస్తకంగా శ్రీ మండలి బుద్ధప్రసాద్ కేంద్రప్రభుత్వానికి అందచేశారు. కేంద్రప్రభుత్వం తెలుగుభాషకు క్లాసికల్ హోదా ఇవ్వటానికి ఇది ముఖ్య ఆధారం.

డా॥ లక్ష్మీ ప్రసాద్ పాత్ర : డా॥ యార్లగడ్డ లక్ష్మీప్రసాద్ ఢిల్లీస్థాయిలో తనకు గల పలుకుబడిని ఉపయోగించి ఎప్పటికప్పుడు సమాచారాన్ని ముఖ్యమంత్రికి అందించటంలోనూ, ఢిల్లీ పెద్దలను సానుకూల పరచటంలోనూ మరెవరు చెయ్యలేని కృషి చేశారు.

కేంద్ర తెలుగు మంత్రుల కృషి : కేంద్ర మంత్రులు జైపాల్ రెడ్డి, దగ్గుబాటి పురందరేశ్వరి, దాసరి నారాయణరావు, తెలుగు క్లాసికల్ హోదా గురించి ప్రధానికి ఉత్తరాలు రాసి గట్టిగా కోరారు. రాజకీయ వత్తిడి తేపటానికి ఇవి ఎంతగానో తోడ్పడ్డాయి.

పార్లమెంట్ తెలుగుసభ్యులు ప్రధానిని కలిశారు : ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం టాస్క్ ఫోర్స్ (లక్ష్యసాధన సమితి) సభ్యులు, శ్రీ మండలి బుద్ధప్రసాద్ నేతృత్వంలో రాష్ట్రానికి చెందిన పార్లమెంటు సభ్యులందరినీ తీసుకొని అంబికాసోనీని ఒకసారి, ప్రధానమంత్రిని ఒకసారి కలిసి, తక్షణం క్లాసికల్ హోదాని ప్రకటించవలసిందిగా కోరారు. తెలుగుప్రజల బలమైన కోరికగా దీనిని చాటి చెప్పగలిగారు.

డా॥ ఎ.బి.కె. ప్రసాద్ : డా॥ ఎ.బి.కె. ప్రసాద్ ఆంధ్రప్రదేశ్ అధికారభాషా సంఘం పక్షాన క్లాసికల్ హోదాని సాధించటమే ధ్యేయంగా పనిచేశారు. టాస్క్ ఫోర్స్ సభ్యులు. అనవరతం భాషోద్యమం కోసం అంకితమై పని చేశారు. అధికార భాషా సంఘం అధ్యక్ష పదవీ విరమణ చేసినా తన ఉద్యమ స్ఫూర్తిని కొనసాగిస్తూనే ఉన్నారు. సుప్రీంకోర్టులో ఈ విషయమై న్యాయపోరాటం చేస్తున్నారు.

ఆచార్య గంగిశెట్టి లక్ష్మీనారాయణ : ఆచార్య గంగిశెట్టి లక్ష్మీనారాయణ ద్రావిడ విశ్వవిద్యాలయం పక్షాన ఢిల్లీలో 2008 జూలై నెలలో తెలుగు కన్నడ సదస్సు నిర్వహించారు. స్వయంగా కన్నడ సాహిత్యవేత్త, ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్ర వ్యవహారాల బాధ్యుడు శ్రీ వీరప్పమెయిలీ ఈ సదస్సును ప్రారంభించారు. రాష్ట్రం నుంచి శ్రీ మండలి బుద్ధప్రసాద్, శ్రీ ఎ.బి.కె.ప్రసాద్ గార్లతో పాటు శాసనమండలి చైర్మన్ శ్రీ చక్రపాణి పాల్గొన్నారు. కేంద్రప్రభుత్వంలో పెద్ద కదలిక రావటానికి ఢిల్లీలో జరిగిన ఈ సదస్సు ముఖ్య ప్రేరణ అయ్యింది.

ద్రావిడ విశ్వవిద్యాలయం పాత్ర : ద్రావిడ విశ్వవిద్యాలయం వివిధ ద్రావిడ భాషల తులనాత్మక అధ్యయనం కోసం ఎన్నో సదస్సులు నిర్వహిస్తూ, తెలుగుభాష చాలా ప్రాచీనమైనదనే ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రజలలో కలగటానికి కారణం అయ్యింది. భాషోద్యమ ప్రముఖులు డా॥ సామల రమేష్ బాబు, సా.వెం. రమేష్, డా॥ జి.వి. పూర్ణచందులను విశ్వవిద్యాలయానికి ఆహ్వానించి ద్రావిడ భాషా వేత్తల ముందు తమ వాదన విన్పించే అవకాశం కల్పించింది.

డా॥ ఆవుల మంజులత : డా॥ ఆవుల మంజులత తెలుగు విశ్వవిద్యాలయాన్ని తెలుగు భాషోద్యమానికి చిరునామా చేశారు. టాస్క్‌ఫోర్స్‌లో ఆమె సభ్యురాలు. ఎన్నో సదస్సులు నిర్వహించారు. వివిధ సంస్థలు నిర్వహించే తెలుగుభాషా సదస్సులకు విశ్వవిద్యాలయం పక్షాన ఎంతో కొంత ఆర్థిక సహాయం చేసేవారు.

వేటూరి వారు వేడి పుట్టించారు : డా॥ వేటూరి సుందరరామమూర్తి సినీ గేయరచయితగా తన జాతీయ అవార్డును తిప్పికొట్టేందుకు సిద్ధపడి భాషోద్యమంలో వేడి పుట్టేందుకు కారకులయ్యారు. సినీమా రంగం కూడా ఈ సంచలనానికి సానుకూలంగా స్పందించింది. వార్తామాధ్యమాలు అప్పటి నుంచి భాషోద్యమవార్తలకు ప్రాధాన్యం ఇవ్వటం మొదలు పెట్టాయి.

స.వెం.రమేష్ :: డా॥ జి.వి.పూర్ణచంద్ కృషి : స.వెం.రమేష్, డా॥ జి.వి.పూర్ణచంద్ చరిత్ర లోతులు తవ్వి, తెలుగు ప్రజల ప్రాచీనతకు సంబంధించిన ఎన్నో విషయాలను వెలుగులోకి తెచ్చారు. పరిశోధనా పరంగా ఈ ఇద్దరి కృషి ఒక సంచలనం అయ్యింది. **స.వెం.రమేష్ :** తమిళ నేలమీద తెలుగుభాషా సంస్కృతుల మూలాలను వెలికి తీయటమే కాకుండా, సంగమ సాహిత్యం - 'తమిళులు' చెప్పుకునేంత ప్రాచీనమైనది కాదని చాటిచెప్పారు. **డా॥ జి.వి.పూర్ణచంద్ :** తెలుగుభాషా సంస్కృతుల మూలాలు ఈజిప్ట్ నాగరికత దాకా విస్తరించి వున్న వైనాన్ని వెలుగులోకి తెచ్చారు. ప్రోటో ఆఫ్రో ఆసియాటిక్ భాషలలో ఇంకా సజీవంగా వున్న అనేక వందల తెలుగు పదాలను ఏరి పరిశోధకులకు కావలసినంత ముడిసరుకు అందించారు.

కృష్ణదేవరాయ మహోత్సవాలు : 2007 ఫిబ్రవరి 9,10,11 తేదీలలో కృష్ణాజిల్లా శ్రీకాకుళంలో ఆంధ్ర మహావిష్ణు దేవాలయ ప్రాంగణంలో కృష్ణదేవరాయలు కంచు విగ్రహ ప్రతిష్ఠాపన, కృష్ణదేవరాయ మహోత్సవాలు గొప్ప భాషోద్యమ దీప్తిని కల్గించాయి. కృష్ణదేవరాయల్ని తెలుగుభాషకు ఒక ప్రతీకగా నిలిపాయి. దివిసీమ సాహితీసమితి ఈ కార్యక్రమాన్ని నిర్వహించింది.

తెలుగువాణి సంస్థ పూనిక : తెలుగువాణి సంస్థ పూనికతో, 2004 అక్టోబర్ 2 నుండి 20 రోజుల పాటు ద్రావిడ విశ్వవిద్యాలయంలో తమిళనాడులోని తెలుగు ప్రజలకు తెలుగు నేర్పించటానికి శిక్షణా తరగతులు నిర్వహించారు. బహుశా భాషాభిమానాన్ని పెంపొందించటానికి తోడ్పడిన ఒక భారీ కార్యక్రమం తొలిగా ఇదే కావచ్చు. తెలుగు భాషోద్యమ సమాఖ్య అనుబంధ సంస్థగా తెలుగువాణి సంస్థ, స.వెం.రమేష్ ఆధ్వర్యంలో ఈ కార్యక్రమాన్ని నిర్వహించింది. ఈ శిక్షణ పొందిన విద్యార్థులు వేలూరు జిల్లాలో రమారమి 100 గ్రామాల్లో 4000 మంది ప్రజలకు - తెలుగు మాతృభాషగా కలిగి వుండి, తెలుగు వ్రాయడమూ చదవడమూ రాని వారికి - తెలుగు నేర్పించారు. అలా నేర్చిన వారిలో కొందరు కవులుగా కూడా మారారు. వారిలోని కవితావేశం ఈ విధంగా అక్షర రూపం దాల్చింది.

'పాలనాభాష' పత్రిక : సచివాలయస్థాయి నుంచి మండలస్థాయి వరకూ ఉద్యోగులకు తెలుగులో పాలనా వ్యవహారాలు చేయటానికి సహకరించేందుకు "పాలనాభాష" అనే పత్రికని, అధికారభాషా సంఘం పక్షాన డా॥ ఎ.బి.కె. ప్రారంభించారు.

సచివాలయంలో ఎక్కడ చూసినా ఇప్పుడు తెలుగు అక్షరాలు కన్పించటానికి శ్రీ బుద్ధప్రసాద్, డా॥ ఎ.బి.కె. చేసిన కృషి ముఖ్య కారణం. దుకాణాల మీద తెలుగు అక్షరాలు ఉండాలని లేబర్ ఆఫీసర్లను కదిలించి హైదరాబాద్ నగరంలో కొంత మార్పు సాధించగలిగారు డా॥ ఎ.బి.కె.

‘రాష్ట్రంలో భాషావిధానం’ సదస్సు : 2004 అక్టోబర్ 30-31 తేదీలలో గుంటూరులో “రాష్ట్రంలో భాషావిధానం” అనే అంశం మీద ముఖ్యమైన సదస్సు జరిగింది. రాష్ట్ర విద్యాశాఖా మంత్రులు కూడా ఇందులో పాల్గొన్నారు. భాషోద్యమం గట్టిరూపు సంతరించుకొని, భాష విషయంలో లక్ష్యాలను నిర్దేశించుకోవటానికి ఈ సదస్సు ప్రేరణ అయ్యింది. భాషోద్యమానికి ఆనాడు దిశానిర్దేశం చేసిన సదస్సు ఇది.

అసెంబ్లీలో శ్రీ బుద్ధప్రసాద్ భాషావిధానంపై తీర్మానం : 21-3-2003న ఆనాటి ప్రతిపక్ష కాంగ్రెస్ శాసనసభ్యుడు శ్రీ మండలి బుద్ధప్రసాద్ అసెంబ్లీలో ఒక అనధికార తీర్మానం ప్రవేశపెట్టారు. “రాష్ట్రంలోని పాఠశాలలో ఏ మాధ్యమంలో ఏ పాఠ్యప్రణాళికను అనుసరిస్తున్నప్పటికీ, నర్సరీ నుండి 5వ తరగతి వరకూ విద్యార్థులకు కేవలం తెలుగులోనే విద్యను బోధించాలని ఆయన ఆ తీర్మానంలో కోరారు. విద్యామంత్రి ఆ మేరకు ఆయనకు హామీ ఇచ్చారు. శాసనసభ్యులు డా॥ కె.లక్ష్మణ్, శ్రీ జి.రామకృష్ణారెడ్డి, శ్రీ ఎన్.రఘువీరా రెడ్డి, శ్రీ సి.కృష్ణయాదవ్ తీర్మానానికి మద్దతు ప్రకటించారు.

జీవో నెం. 86 సాధన : తెలుగు భాషోద్యమ సమాఖ్య సాధించిన విజయంగా దానిని చెప్పుకోవచ్చు. శ్రీ బుద్ధప్రసాద్ చొరవతో ఆనాటి విద్యామంత్రి మండవ వెంకటేశ్వరరావు గారిపై భాషోద్యమ నాయకులు తీసుకువచ్చిన వత్తిడి ఫలితంగా ఇది వెలువడింది. తెలుగువాడిగా పుట్టి, తెలుగు నేలమీద తెలుగు అక్షరం ముక్క నేర్చుకోకుండా పోస్ట్ గ్రాడ్యుయేషన్ కూడా చదివే దురవకాశం ఒక్క మన రాష్ట్రంలోనే వుంది. దాన్ని అసెంబ్లీలో ఖండిస్తూ శ్రీ బుద్ధప్రసాద్ ప్రశ్న లేవనెత్తడమూ, దాని పర్యవసానంగా జీ.వో.నెం. 86 విడుదల కావడమూ భాషోద్యమం చేసిన కృషి ఫలితమే! విద్యాభ్యాసం నుంచి 10వ తరగతి వరకూ తెలుగు తప్పనిసరిగా బోధనాంశంగా ఉండాలనేది జీవో నెం. 86 నిర్దేశిస్తున్న అంశం. త్రిభాషా సూత్రం ఆధారంగా తెలుగును తప్పనిసరి చేస్తున్న జీవో ఇది! భాషోద్యమంలో ఇది ఒక మైలురాయి! అయితే, చిత్తశుద్ధి లోపించటం వలన ఈ నాటి వరకూ పాక్షిక అమలునే ఈ జీవో పొందగలిగింది.

తెలుగు భాషోద్యమ సమాఖ్య నిరాహార దీక్షలు : 2006 ఫిబ్రవరి 21న అంతర్జాతీయ మాతృభాషా దినోత్సవ సందర్భంగా కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు తెలుగుపట్ల నిర్లక్ష్య ధోరణి వహించటానికి నిరసనగా సాహితీవేత్తలతో సామూహిక నిరాహార దీక్షలు నిర్వహించారు. ఇందిరా పార్క్ దగ్గరున్న సత్యాగ్రహచౌక్‌లో జరిగిన ఈ శిబిరానికి శ్రీ చంద్రబాబు నాయుడు సహా అన్ని రాజకీయ పక్షాలవారూ వచ్చి తమ సంఘీభావం ప్రకటించారు.

అసెంబ్లీ మరియు కౌన్సిల్ తీర్మానాలు : 2006 ఫిబ్రవరి 22న ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్ర అసెంబ్లీలో ప్రతిపక్షం వారు నిరాహారదీక్షల ప్రస్తావన తీసుకువచ్చి, ప్రైవేట్ తీర్మానం ప్రవేశపెట్టినప్పుడు

తెలుగుభాషకు క్లాసికల్ హోదానివ్వాలని కేంద్రాన్ని కోరుతూ ఒక తీర్మానాన్ని ప్రభుత్వమే ప్రవేశపెట్టి ఏకగ్రీవ ఆమోదం పొందింది. దరిమిలా కౌన్సిల్‌లో కూడా తీర్మానం ప్రవేశపెట్టి ఆమోదింప చేశారు. కేంద్రప్రభుత్వం పై వత్తిడి తేవటానికి తోడ్పడిన ముఖ్యాంశాలు ఇవి రెండూ.

శాతవాహన కళోత్సవాలు : కరీంనగర్‌లో శాతవాహన కళోత్సవాల పేరుతో 2008 ఫిబ్రవరి 28 నుంచి 3 రోజులపాటు భాషా చారిత్రక అంశాలపైన సదస్సులు జరిగాయి. కోటిలింగాలను తెలుగువారి హరప్పగానూ, తెలుగువారి తొలి రాజధానిగానూ చాటిచెప్పిన సభలివి.

తమిళనాడులో తెలుగు కళారూపాల ప్రదర్శనలు : 2007 మార్చిలో హోసూరులోనూ, 2008 జూలైలో తిరుచినాపల్లిలోనూ తెలుగు భాషోద్యమ సమాఖ్య తమిళనాడు ప్రాంత కార్యదర్శి స.వెం.రమేష్ పూనికతో జానపద కళారూపాల ప్రదర్శనలు జరిగాయి. దాదాపు 300 మంది కళాకారులు ఈ కార్యక్రమాలలో పాల్గొన్నారు. అట్టడుగుస్థాయికి పడిపోతున్న తల్లిభాషలను కాపాడుకొనటానికి జానపద కళారూపాల పరిరక్షణ ఎంతో అవసరం అని ఈ పండుగ నిరూపించింది. తమిళనాడులో ఇంకా సజీవంగా వున్న తెలుగు కళారూపాలను ఈ పండుగ వెలుగులోకి తెచ్చింది.

ఉద్యోగులకు భాషాపురస్కారాలు : అంతర్జాతీయ మాతృభాషా దినోత్సవం ఫిబ్రవరి 21ని అధికార భాషా సంఘం తరపున అధికారభాషా దినోత్సవంగా జరిపే పద్ధతిని శ్రీ ఎ.బి.కె. మొదలుపెట్టారు. ఆ రోజున పాలనా వ్యవహారాలలో తెలుగును బాగా ఉపయోగిస్తున్న ఉద్యోగులకు తెలుగుభాషా పురస్కారాలిచ్చే విధానాన్ని కూడా ప్రారంభించారు.

చెన్నై తెలుగు మహాసభలు : 2007 ఆగష్టులో చెన్నైలో జరిగిన పొట్టి శ్రీరాములు తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం వారి అఖిల భారత తెలుగు మహాసభలను జ్యోతి వెలిగించి ప్రారంభించిన ముఖ్యమంత్రి డా॥ వై.యస్.రాజశేఖర్ రెడ్డి తెలుగుకు ప్రాచీనభాషా హోదా సాధించి తీరుతామని, పొరుగు రాష్ట్రాలలో తెలుగు వారి స్థితిగతుల అధ్యయనానికి ఒక సభాసంఘం వేస్తామనీ ప్రకటించారు.

శ్రీ చక్రపాణి అధ్యక్షులుగా, రాష్ట్ర శాసనమండలి, శాసనసభ సభ్యులు కొందరితో వేసిన సంయుక్త సభాసంఘం 2008లో ప్రభుత్వానికి తన మధ్యంతర నివేదిక ఇచ్చింది. దానిపై ఇంకా ప్రభుత్వం చర్య తీసుకోవాల్సి వుంది.

తెలుగు పెండ్లి రూపకర్త డా॥ సామల : డా॥ సామల రమేష్‌బాబు భాషోద్యమ ప్రముఖుడిగా తాను చెప్తోన్న దానిని ఆచరించి చూపించారు. వ్యక్తిగతంగా, తన ఇద్దరు కుమారుల పెళ్ళిళ్ళూ తెలుగులోనే “తెలుగు పెండ్లి” గానే జరిపించి, మార్గదర్శకులయ్యారు.

చుక్కా రామయ్యగారి కృషి : విద్యావేత్త చుక్కా రామయ్య ఇంటిభాషే పాఠాల్లో ఉండాలనీ, ప్రభుత్వానికో భాషా విధానం ఉండాలనీ, 2003-04ల లోనే అనేక వ్యాసాలు, గ్రంథాలు వ్రాసి ప్రజలను భాషవైపు ఆలోచింపజేశారు.

కత్తి పద్మారావు గారి తొలి వ్యాసాలు : భాషా పునరుజ్జీవన ఉద్యమం ఓ చారిత్రక అవసరం అని డా॥ కత్తి పద్మారావు తెలుగు భాషోద్యమం కోసం ఎన్నో వ్యాసాలు వ్రాసారు. నడుస్తున్న చరిత్ర మాసపత్రిక కేంద్రంగా విశేష కృషి చేశారు.

విదేశీ తెలుగు సంస్థల సంఘీభావం : తానా, ఆటా సంస్థలు మలేసియా, సింగపూర్ మొదలైన దేశాలలోని తెలుగు సంఘాల వారు, సిలికానాంధ్ర సంస్థ తెలుగునాట నడుస్తున్న భాషోద్యమానికి తమ సంఘీభావాన్ని వారు అన్ని సభలలోనూ ప్రకటిస్తూ వస్తున్నారు.

తొలిగా తెలుగులో అవధానం : డా॥ పాలపర్తి శ్యామలానంద ప్రసాద్ 2008 అక్టోబర్ లో విజయవాడలో పూర్తిగా తెలుగులో అష్టావధానం చేసి విజయం సాధించారు. దానిని 'కుదురు ఆట' అన్నారు. అడుగులు అడిగిన వాటికి తెలుగు మాటలతోనే బదులిచ్చారు.

తొలిగా హైకోర్టులో భాష గురించి కేసు : 2006 ఫిబ్రవరిలో ఆనాటి ఆంధ్రజ్యోతి దినపత్రిక సంపాదకులు శ్రీ కె.శ్రీరామచంద్రమూర్తి రాష్ట్రహైకోర్టులో ఈ విషయమై కేసు వేశారు. ఈ రచయితతో సహా అనేక మంది భాషోద్యమ కార్యకర్తలు వారితో కలిసి ఇంప్లీడ్ అవుతూ సంతకాలు చేశారు.

జగ్గయ్యపేట మహోత్సవాలు : 2008 మే నెల 1 నుంచి 4వ తేదీ వరకు జరిగిన జగ్గయ్యపేట మహోత్సవాలలో ఒకరోజు తెలుగుభాషోద్యమ సదస్సును నిర్వహించారు. మంత్రి శ్రీ మండలి బుద్ధప్రసాద్, కాకతీయవిశ్వవిద్యాలయం నుంచి ప్రొఫెసర్ కె. యాదగిరి, మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయం నుంచి ప్రొఫెసర్ ఎం. సంపత్కుమార్, బరంపురం విశ్వవిద్యాలయం నుంచి ప్రొఫెసర్ యస్. నారాయణ, డా॥ జి.వి. పూర్ణచందు, డా॥ గుమ్మా సాంబశివరావు ఈ సదస్సులో పాల్గొన్నారు. నాటి ప్రభుత్వ విప్ శ్రీ సామినేని ఉదయభాను ఈ మహోత్సవాలను నిర్వహించారు.

ప్రకాశం జిల్లా రచయితల సంఘం కృషి : ప్రకాశం జిల్లా రచయితల సంఘం వారు 2007 జనవరి 5,6,7 తేదీలలో ఒంగోలులో రాష్ట్ర తెలుగు రచయితల మహాసభలు నిర్వహించి ఉద్యమానికి ఒక కొనసాగింపును తెచ్చారు. తరువోజు పద్యకావ్యం, 'పద్యప్రకాశం' లాంటి గ్రంథాలు ప్రచురించారు. అద్దంకి పండరంగడి శాసనాన్ని పునరుద్ధరించి, పదిల పరిచారు. 'తెలుగు పంచమి' లాంటి ఎన్నో విశిష్ట కార్యక్రమాలను నిర్వహించారు. మచిలీపట్నం నుంచి నెల్లూరు దాకా తెలుగుభాషా సంస్కృతి చైతన్యయాత్రలో అధ్యక్షులు శ్రీ హనుమారెడ్డి, వారి సహకార్యకర్తలూ ప్రముఖ పాత్ర పోషించారు.

భాషా బ్రహ్మోత్సవాలు : శ్రీ భూమన కరుణాకర రెడ్డి తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం అధ్యక్షునిగా వ్యవహరించిన కాలంలో, తిరుపతిలో "తెలుగు సంస్కృతి వికాస వేదిక" పక్షాన 2007 నవంబరు 22 నుండి 30 వరకూ తెలుగుభాషా బ్రహ్మోత్సవాలు నిర్వహించి, ప్రజలలో భాషాభిమానాన్ని ప్రేరేపింప చేశారు. నాలుగు రోజులపాటు తిరుపతిలో "తెలుగు నామస్మరణ" మారుమ్రోగేలా చేశారు. ఆయన పదవీ కాలంలో మొదటి రెండు సంవత్సరాలు కూడా తెలుగు మహాసభలు నిర్వహించి, భాషకోసం సాహితీవేత్తల్ని సమీకరించే కృషి చేశారు.

ప్రభుత్వ వ్యతిరేకత :: భాషోద్యమ వివరణ : తెలుగు భాషోద్యమానికి ఒక దశలో ప్రభుత్వం వ్యతిరేకత కూడా కనబరిచింది. దళితులు, వెనుకబడిన కులాల వారిని ఒకనాడు సంస్కృతాన్ని, ఈనాడు ఇంగ్లీషునూ చదువుకోనీయకుండా అడ్డుపడ్తున్నారనీ, ఇది దళిత వ్యతిరేక ఉద్యమం అని

ముద్ర వేసేందుకు కొందరు ప్రయత్నించారు. అయితే, తెలుగుభాషోద్యమ కార్యకర్తలు సంస్కృతం (లేదా) ఇంగ్లీషు భాషలకు వ్యతిరేకులు కారనీ, కేవలం అమ్మభాషను కాపాడుకోవటమే లక్ష్యంగా పనిచేస్తున్నారనీ స్పష్టం చేయడం జరిగింది. భాషోద్యమ ప్రముఖుల వ్యక్తిత్వం కారణంగా దళిత వ్యతిరేక ముద్ర పసలేనిదై పోయింది.

విశాఖపట్నం, నెల్లూరు, రాయలసీమలో కొన్ని ప్రాంతాలలో ప్రభుత్వ పాఠశాలల్లో తెలుగు మాధ్యమాన్ని తీసేసి పంతానికి ఇంగ్లీషు మాధ్యమాన్ని ప్రవేశపెట్టి కొత్త వివాదాన్ని తలకెత్తుకొంది ప్రభుత్వం. ఒక సంవత్సర కాలం అనుభవంలో ఈ ప్రయోగం విఫలమైందని ప్రభుత్వంలోని పెద్దలు గ్రహించి వుండాలి. తెలుగుభాషా సంస్కృతి చైతన్యయాత్ర సందర్భంగా ఆచార్య యార్లగడ్డ లక్ష్మీప్రసాద్ పదేపదే ఈ దళితకోణాన్ని ఖండించి, భాషోద్యమ లక్ష్యాన్ని వివరిస్తూ, తెలుగుభాష పట్ల మమకారాన్ని వదులుకోవద్దనీ, తెలుగులో మాట్లాడటాన్ని నామోషీగా భావించవద్దనీ ప్రజలను కోరారు.

విజయవాడ ఆకాశవాణి, దూరదర్శన్ల కృషి : తెలుగుభాషోద్యమానికి వెన్నుదన్నుగా నిలబడిన వారిలో విజయవాడ ఆకాశవాణి కేంద్ర సంచాలకులు శ్రీ మంగళగిరి ఆదిత్య ప్రసాద్ ఒకరు. దాదాపు ఎనిమిది జిల్లాలకు విజయవాడ ఆకాశవాణి వినిపిస్తుంది. భాషోద్యమ వార్తలకు ప్రాధాన్యతనిస్తూ, భాషోద్యమానికి సంబంధించి అనేక కవి సమ్మేళనాలు, ప్రసంగాలు, సంభాషణలు, నాటికలు, డాక్యుమెంటరీలు రూపొందించి ప్రసారం చేశారు. ప్రపంచ తెలుగు రచయితల మహాసభలు, కృష్ణదేవరాయ మహోత్సవాలు, తెలుగుభాష విశిష్టత ప్రాచీనత సదస్సు, కృష్ణా చారిత్రక వైభవం సదస్సులలో సమర్పించిన పరిశోధనా పత్రాలను అక్కడికక్కడే రికార్డు చేసి దాదాపు 3 సంవత్సరాల పాటు ఏకధాటిగా ప్రసారం చేశారు. ఈ జిల్లాలో భాషోద్యమ వ్యాప్తికి, ఆకాశవాణి చేసిన కృషి ముఖ్యమైనది ! విజయవాడ దూరదర్శన్ కేంద్ర సంచాలకులు శ్రీ బొగ్గరపు వెంకటరావు భాషోద్యమ కార్యక్రమాలను సప్తగిరి ఛానల్ ద్వారా అధిక ప్రాధాన్యతనిచ్చి ప్రసారం చేశారు.

మాండలికాలపై సదస్సు : తెలుగు భాషోద్యమంలో ముఖ్యమైన అంశం మాండలికాలకు, ప్రాంతీయమైన ఉచ్చారణలకు భాషాగౌరవాన్ని, సాహిత్య గౌరవాన్ని కలిగించటం. “అమ్మభాష”లో మాండలికం ముఖ్య అంశం అయ్యింది.

భాషా వినియోగం జరిగే వివిధ రంగాలలో, ప్రామాణిక మాండలిక పదప్రయోగాలకు సమంజసమయిన భాగస్వామ్యం వుండాలని, భాషా స్వాభిమానం అనేది మాండలికాన్ని గౌరవించినప్పుడే కలుగుతుందనీ 2003 నవంబర్ 1న అమరావతి రాజావాసిరెడ్డి వెంకటాద్రినాయని కళాశాలలో ఒక అర్థవంతమైన సదస్సు ఏకగ్రీవంగా తీర్మానించింది. భాషకు పూర్తి ప్రజాస్వామ్యం కల్పించటానికి ఈ సదస్సు ఒక ప్రయత్నం చేసింది. అప్పుడప్పుడే వ్రేళ్ళూనుతున్న తెలుగు భాషోద్యమం ఉనికిని ఈ సదస్సు చాటింది.

తెలుగు భాషా చైతన్య సమితి : సి.ధర్మారావు గారి నేతృత్వంలో తెలుగు భాషా చైతన్య సమితి, తెలుగుభాషోద్యమ సమాఖ్య చేపడుతూ వస్తున్న కార్యక్రమాలు భాషోద్యమ నిర్మాణ కాలం

నుంచీ, నేటి వరకూ ముఖ్య భూమిక వహిస్తున్నాయి. మాతృభాషలో విద్యాబోధన గురించి, ప్రజల భాషలో పాలన గురించి తెలుగు భాషా చైతన్య సమితి మడమతిప్పని పోరాటం చేస్తున్న సంస్థ. తెలుగుతల్లి విగ్రహం దగ్గర హైదరాబాద్‌లో కోలాహలం, ధర్నాలు, అరెస్టులకు భయపడని రీతిలో ఉద్యమానికి ఊపుతేవడంలో తెలుగుభాషా చైతన్యసమితి, తెలుగు భాషోద్యమ సమాఖ్యల పాత్ర ప్రముఖమైంది. అనుభవం పండినవారు కావడంతో వీరి కార్యక్రమాలలో పరిణతి కనిపిస్తుంది.

వివిధ రచయితల సంఘాల కృషి : రాష్ట్రంలో తెలుగు భాషోద్యమ సమాఖ్యశాఖలతో పాటు, గుంటూరు, నెల్లూరు, చిత్తూరు, కడప, కర్నూలు, కరీంనగర్, వరంగల్ మొదలైన జిల్లాల రచయితల సంఘాలు, యువ భారతి, ఆంధ్ర సారస్వతి సమితి, ఇందూరు భారతి, కిన్నెర ఆర్ట్స్ థియేటర్స్ వంటి ప్రసిద్ధ సాహిత్య సంస్థలు తమిళనాడు, కర్నాటక, ఒరిస్సాలలోని తెలుగు సంఘాలు, - వీరంతా భాషోద్యమానికి తమవంతు తోడ్పాటునిస్తున్నారు. ఆచార్య కొలకలూరి ఇనాక్ వెన్నంటి నడవగా, ఆచార్య యన్.గోపి “అన్నా! మీరు చేస్తున్న వాదన సమంజసం” అని వాదోద్యారు. అంపశయ్య నవీన్ ఉద్యమంతో మమేకం అయ్యారు. కాలువ మల్లయ్య, ఆచార్య రాచపాళెం భాషోద్యమానికి చిరునామాలయ్యారు.

తెలుగు హీ ప్రాచీన్ హై : అధికారభాషా సంఘం ప్రచురించిన డా॥ జి.వి.పూర్ణచందు రచన “తెలుగే ప్రాచీనం” హిందీ అనువాదాన్ని డా॥ వెన్నా వల్లభరావు చేయగా, ఆంధ్రప్రదేశ్ హిందీ అకాడమీ ఆ పుస్తకాన్ని ప్రచురించింది. హిందీ అకాడమీ అధ్యక్షులు ఆచార్య యార్లగడ్డ లక్ష్మీప్రసాద్ “తెలుగు హీ ప్రాచీన్ హై” అనే ఈ హిందీ పుస్తకాన్ని అందరు పార్లమెంట్ సభ్యులకు, కేంద్రంలోని అధికారులకు, ఇతర ముఖ్యులకు అందించారు. తెలుగుభాషకు క్లాసికల్ హోదా ఇవ్వాలని అవసరాన్ని పలువురు గుర్తించేందుకు ఈ అనువాదం తోడ్పడింది.

కీ॥శే॥ పేర్వారం జగన్నాథం కృషి : తొలినాటి నుంచీ తెలుగు భాషోద్యమం కోసం అంకితమైన భాషా యోధుడు ఆచార్య పేర్వారం వరంగల్‌లో సదస్సులు నిర్వహించారు. తెలంగాణాలో తెలుగు భాషోద్యమ విస్తృతికి కారకులుగా నిలిచారు. ఆజన్మాంతం తెలుగు భాష పరిరక్షణకు పరితపించిన వ్యక్తి. “ఛార్జిషీట్” పేరుతో ఉద్వేగపూరితంగా ప్రసంగించి ప్రభుత్వ భాషా విధానాలపై విరుచుకుపడ్డారు.

భారతీయ భాషా కేంద్రం CIIL ప్రోత్సాహం : తెలుగుభాషకు క్లాసికల్ హోదానివ్వటంలోనూ, ఆ తర్వాత కేంద్రప్రభుత్వ నిధులు అందించటంలోనూ మైసూరులోని భారతీయభాషా కేంద్రానికే బాధ్యత అప్పగించారు. అనేక సందర్భాలలో ఈ సంస్థ కేంద్ర సంచాలకులు ఆచార్య ఉదయనారాయణ సింగ్ సాహసోపేతమైన నిర్ణయాలు తీసుకొని భాషోద్యమ కార్యక్రమాలకు సంస్థ పక్షాన ఎంతో చేయూతనిచ్చారు. తెలుగువాడైన డా॥ జి.ప్రభాకర్ ఈ సంస్థ సమన్వయకర్తగా నిర్వహించిన పాత్రని గుర్తించి ఆంధ్రప్రదేశ్ అధికారభాషా సంఘం 2009లో భాషా పురస్కారం ఇచ్చి గౌరవించింది.

4. మేధావులు, సంస్థలు, పత్రికల సమష్టికృషి

తెలుగు భాషోద్యమం నలు ముఖాలుగా విస్తరించటానికి సాహితీవేత్తలు, భాషావేత్తలు, చరిత్ర వేత్తలైన మేధావులు, రచయితల సంఘాలు, భాషోద్యమ సంస్థలు, సాహిత్య పత్రికలు సమిష్టిగా కృషిచేసి ఈ ఉద్యమానికి ఒక స్వరూపాన్ని కల్పించారు. భాషకు క్లాసికల్ హోదాని సాధించటం తెలుగు ప్రజల ఆత్మాభిమానాన్ని చాటుకోవడానికే గాని, అదే భాషోద్యమం పరమావధి కాదని, ప్రజలు తెలుగు భాషను ప్రేమించేలా చెయ్యటం, ప్రభుత్వం తెలుగులో పాలించేలా చూడటం, పిల్లలకు తెలుగు మాధ్యమంలో ప్రాథమిక విద్యనందించటమే భాషోద్యమ ముఖ్య లక్ష్యాలని, శ్రీ మండలి బుద్ధప్రసాద్ పదేపదే ప్రకటిస్తూ వచ్చారు.

క్లాసికల్ హోదా సాధించటం అనేది తెలుగు భాషోద్యమానికి ఒక పార్శ్వం మాత్రమేనని భాషోద్యమ ముఖ్యులు ముక్త కంఠంతో చెప్తున్నారు. తెలుగు భాషకు క్లాసికల్ హోదాని ఇచ్చిన తీరు భాషోద్యమంలో ఎవరినీ సంతృప్తి పరచలేదన్నది వాస్తవం. తెలుగు భాషోద్యమ లక్ష్యాలకు చేయూతగా నిలిచిన మేధావులు, సంస్థలు, పత్రికలు చేసిన కృషిని ఒకసారి గుర్తు చేసుకోవటం అవసరం.

తెలుగు భాషోద్యమ సమాఖ్య ఆవిర్భావం :

2002 నవంబర్ 1,2 తేదీలలో కృష్ణాజిల్లా శ్రీకాకుళంలో 'తెలుగుభాషోద్యమ సమాలోచన శిబిరం' శ్రీ బుద్ధ ప్రసాద్ ఆలోచనలకు రూపకల్పనగా జరిగింది. ఆ సమాలోచన ఫలితంగానే తెలుగు భాషోద్యమ సమాఖ్య రూపుదిద్దుకొంది.

2003 ఫిబ్రవరి 21న అంతర్జాతీయ మాతృభాషా దినోత్సవం రోజున తెలుగు భాషోద్యమ సమాఖ్య ప్రారంభోత్సవం చాలా ఘనంగా జరిగింది. తమిళనాడు గవర్నర్ గౌ|| పి.యస్. రామమోహన రావు, రాష్ట్ర విద్యామంత్రి మండవ వెంకటేశ్వరరావు, ఆచార్య జి.వి.సుబ్రహ్మణ్యం, శ్రీ బుద్ధ ప్రసాద్ ప్రభృతులు ఈ సభలో పాల్గొన్నారు. మాజీ ప్రధాని, ప్రముఖ సాహితీవేత్త శ్రీ పి.వి. నరసింహారావు తన సంఘీభావాన్ని ప్రకటించారు.

శ్రీ చుక్కా రామయ్య గౌరవాధ్యక్షులుగా, శ్రీ సి.ధర్మారావు అధ్యక్షులుగా, డా|| సామల రమేష్ బాబు ప్రధాన కార్యదర్శిగా, శ్రీ బుద్ధ ప్రసాద్ ఉపాధ్యక్షులుగా తొలి కార్యవర్గం ఏర్పాటయ్యింది. మాతృభాషలో ప్రాథమిక విద్య, ఇంటర్మీడియట్ వరకూ తెలుగులో పాఠ్యాంశాలు, పాలనా పరంగా సచివాలయ స్థాయిలో తెలుగు వినియోగం, దుకాణాల పైన తెలుగు అక్షరాల ఏర్పాటు, మాండలికాల అభివృద్ధి, రాష్ట్రీయరాంధ్రుల సంక్షేమంతో పాటు, వారికి తెలుగు భాషను పుస్తకాల ద్వారా, కార్యక్రమాల ద్వారా అందాబాటులో వుంచటం... ఈ లక్ష్యాలతో తెలుగు భాషోద్యమ సమాఖ్య రూపొందింది.

మాతృభాషా సమితి అనే సంస్థ, తెలుగుభాషా చైతన్య సమితిగా మారటం, తెలుగు భాషోద్యమ సమాఖ్య ఏర్పడిన తర్వాత ఈ తెలుగుభాషా చైతన్యసమితి ఇతర సంఘాలతో పాటు తెలుగు భాషోద్యమ సమాఖ్య అనుబంధ సంఘంగా ఏర్పడటం ఇవన్నీ వేగంగా జరిగిన పరిణామాలు.

తెలుగు భాషోద్యమ సమాఖ్యకు భాషోద్యమం కోసం కృషి చేస్తున్న కొన్ని సంస్థలు అనుబంధ సంస్థలుగా చేరాయి.

1. తెలుగు భాషా చైతన్య సమితి (అధ్యక్షులు : శ్రీ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు)
2. మాతృ భాషా పరిరక్షణ సమితి (అధ్యక్షులు : శ్రీ ఎస్. గంగప్ప)
3. తెలుగు భాషా చైతన్య సమితి విజయవాడ శాఖ (ప్రధాన కార్యదర్శి : శ్రీమతి కోకా విమలకుమారి, విజయవాడ)
4. తెలుగుభాషా వికాస ఉద్యమం (ప్రధానకార్యదర్శి : శ్రీ జె.ఎస్.ఆర్.కె. శర్మ, కర్నూలు)
5. తెలుగుసేన (అధ్యక్షులు : శ్రీ తుమ్మారెడ్డి అశోక్రెడ్డి, నిజామాబాద్ జిల్లా)
6. మాతృభాషా పరిరక్షణ సమితి (అధ్యక్షులు : శ్రీ సందినేని రవీందర్, కరీంనగర్)

కాలక్రమంలో, నెల్లూరు - తిరుపతి- పట్టణాలలో తెలుగు భాషోద్యమ సమితి పేరుతో సంఘాలు ఏర్పడి అవి తెలుగు భాషోద్యమ సమాఖ్యకు అనుబంధ సంస్థలుగా చేరాయి.

ఆంధ్రప్రదేశ్లోనే కాకుండా, పొరుగు రాష్ట్రాలైన తమిళనాడు, కర్నాటక, మహారాష్ట్ర, ఒరిస్సాలలో కూడా భాషోద్యమ సమాఖ్య తన శాఖలను విస్తరించింది.

భాషా స్వాభిమాన జ్యోతిని వెలిగించటమే లక్ష్యంగా, భాషోద్యమానికి ఒక సైద్ధాంతిక పునాదిని ఏర్పరిచింది - తెలుగు భాషోద్యమ సమాఖ్య!

భాషోద్యమగీతం - పతాకం - పతాక గీతం :

శ్రీ ఎలమర్తి రమణయ్య రచించిన “కమ్మనైన తెలుగుభాష కలనైనా మానొద్దు” అనే గీతాన్ని భాషోద్యమ గీతంగా ప్రతి వేదికపైనా, ప్రతి సందర్భంలోనూ పాడుతూ, భాషోద్యమ చైతన్యాన్ని నింపుతున్నారు.

“మా తెలుగు తల్లికి మల్లెపూదండ” గీతాన్ని 1975 ప్రపంచ తెలుగు మహాసభలలో తెలుగు జాతి గీతంగా ప్రకటించిన నాటి నుంచీ ఈ గీతాన్ని పాడుతూ, సభాసదులు లేచి నించుని గౌరవం ప్రదర్శిస్తూ వస్తున్నారు.

తెలుగు భాషోద్యమ సమాఖ్య పక్షాన రూపొందించిన పతాకాన్ని భాషోద్యమ పతాకంగా భావిస్తున్నారు. పైన కుంకుమపువ్వు రంగు, క్రింద పసుపురంగు మధ్యలో తెల్లని వలయం - అందులో నీలిరంగు ‘అ’ అనే అక్షరంతో ఈ పతాకాన్ని డా॥ సామల రూపొందించారు. అలాగే శ్రీ వి.వి. సుబ్బారావు రచించిన గీతాన్ని పతాకగీతంగా భాషోద్యమ సమాఖ్య ప్రకటించింది.

కృష్ణాజిల్లా రచయితల సంఘం పూనిక :

తెలుగు భాషోద్యమానికి అండగా నిలబడే లక్ష్యంతో శ్రీ బుద్ధప్రసాద్ ప్రేరేపించగా 2005 ఏప్రిల్లో కృష్ణా మహాత్మ్యవాల సందర్భంగా కృష్ణాజిల్లా రచయితల సంఘాన్ని పునరుద్ధరించారు.

శ్రీ బుద్ధప్రసాద్ గౌరవాధ్యక్షునిగా, శ్రీ గుత్తికొండ సుబ్బారావు అధ్యక్షునిగా, డా॥ జి.వి. పూర్ణచందు ప్రధాన కార్యదర్శిగా, శ్రీ తాతా రమేష్ బాబు కోశాధికారిగా కొత్త కార్యవర్గం ఏర్పడి విశేషమైన కార్యక్రమాలను వేగంగా చేపట్టింది.

అప్పటినుంచీ, తెలుగు భాషోద్యమ దిశగా వడిగా అడుగులు వేస్తూ, అనితరసాధ్యమైన రీతిలో ఎన్నో కార్యక్రమాలను నిర్వహించి, ఉద్యమాన్ని ప్రజలలో వ్యాప్తి చేయటానికి ఈ సంఘం అపూర్వ కృషి చేసింది. ప్రజల గుండె తలుపు తట్టడమే తమ కార్యక్రమాల లక్ష్యంగా ఈ సంస్థ కల్పించిన స్ఫూర్తిని రాష్ట్రంలో అనేక సంస్థలు అందుకున్నాయి. భాషోద్యమం తెలుగునేల నలుచెరగులా విస్తరించింది.

తెలుగుభాషకు విశిష్టతా ప్రాచీనతా (Classical) హోదాని సాధించటానికి కృష్ణాజిల్లా రచయితల సంఘం చేపట్టిన కార్యక్రమాలను మాత్రమే ప్రత్యేకంగా ఇక్కడ పొందుపరుస్తున్నాను. తెలుగువారిలో భాషాస్వాభిమానం కలగటానికి ఈ కార్యక్రమాలు ఎంతగానో దోహదపడ్డాయి...

శ్రీ బుద్ధప్రసాద్, డా॥ లక్ష్మీప్రసాద్లతో పాటు డా॥ ఎ.బి.కె. ప్రసాద్, డా॥ రాళ్ళబండి కవితా ప్రసాద్, కృష్ణాజిల్లా రచయితల సంఘానికి ఆయువు పట్టుగా నిలిచారు.

జాతీయ తెలుగు రచయితల మహాసభలు : ఆంధ్రప్రదేశ్ అవతరణ స్వర్ణోత్సవాలను పురస్కరించుకొని 2007 సెప్టెంబరు 17,18 తేదీలలో జాతీయ తెలుగు రచయితల మహాసభలు నిర్వహించి రాష్ట్రంలోని వివిధ రచయితలను, సాహితీ వేత్తలను ఒక వేదికపైకి తీసుకువచ్చి భాషోద్యమ బాధ్యతలు స్వీకరించవలసిందిగా కోరింది. ఈ సందర్భంగా “తెలుగు పసిడి” ఉద్రంధాన్ని ప్రచురించి 50 ఏళ్ళ కాలంలో తెలుగుభాషా సంస్కృతుల వికాసాన్ని సమీక్షించడం జరిగింది.

ప్రపంచ తెలుగు రచయితల మహాసభలు : భారత స్వాతంత్ర్య వజ్రోత్సవాల సందర్భంగా అపూర్వమైన రీతిలో ప్రపంచ తెలుగు రచయితల మహాసభలు నిర్వహించారు. వేలాదిమంది సాహితీవేత్తలు తెలుగుభాష కోసం కంకణం కట్టుకునేలా ఈ సభలు జరిగాయి. 60 ఏళ్ళ స్వతంత్ర భారతదేశంలో తెలుగు వారి ప్రగతిని సమీక్షిస్తూ “వజ్రభారతి” గ్రంథాన్ని ప్రచురించారు.

తెలుగుభాష-విశిష్టత-ప్రాచీనతపై తొలి భారతీయసదస్సు : 2008 ఫిబ్రవరి 17,18 తేదీలలో భారతీయ భాషాకేంద్రం, (CIIL) మరియు ద్రావిడ విశ్వవిద్యాలయం వారి సహకారంతో భాషాజాతిగా తెలుగువారి ప్రాచీనతని నిరూపించే ఒక సాధికారిక సదస్సును నిర్వహించారు. సదస్సులో పరిశోధనా పత్రాలతో “తెలుగు భాష ప్రాచీనత - విశిష్టత” పేరుతో ఒక పుస్తకం కూడా ప్రచురించారు.

“కృష్ణాజిల్లా చారిత్రక వైభవం” జాతీయ సదస్సు : కృష్ణా ముఖద్వారం కేంద్రంగా 3000 సంవత్సరాల నుంచీ నడిచిన తెలుగువారి చరిత్రని 121 మంది పురావస్తుశాస్త్ర పరిశోధకులు, చారిత్రక వేత్తలు, సాహిత్యవేత్తలు వివిధ హోదాలలో పరిశోధించి విశ్లేషించిన సదస్సు ఇది. ఈ పరిశోధనా పత్రాల పుస్తకం అచ్చులో వుంది. అది దాదాపు 1000 పేజీల పెద్ద గ్రంథం. భారతీయ పురావస్తు సర్వేక్షణ వారి సహకారంతో ఈ జాతీయ సదస్సు మచిలీపట్నం డచ్కోటలో జరిగింది.

‘సింధు కృష్ణా లోయల నాగరికతలు’ - జాతీయ సదస్సు : సింధు నాగరికత క్రీ.పూ. 1700 వరకూ నడిచింది. ఆ కాలంలో సమాంతరంగా ఇక్కడ తెలుగు నేలమీద కూడా మనుషులు జీవించారు. ఇనుమును కరిగించగల పరిజ్ఞానం వారికుండేది. సింధు నగరాలలోనూ తెలుగు ప్రజలు

నివసించారు. సింధు నాగరికత ఎంత ప్రాచీనమైనదో తెలుగువారు కూడా అంతే ప్రాచీనులని నిరూపిస్తూ రాష్ట్ర పురావస్తు పరిశోధకులు ఎన్నో ఆధారాలను ఆటంకించిన ఒక అపూర్వ సదస్సు ఇది. ద్రావిడ విశ్వవిద్యాలయం వారి సహకారంతో ఈ సదస్సు 2009 ఫిబ్రవరి నెలలో జరిగింది.

తెలుగుభాషా సంస్కృతి చైతన్యయాత్ర : 2008 ఆగష్టులో డా॥ బెజవాడ గోపాలరెడ్డి శతజయంతిని పురస్కరించుకుని శత జయంతుత్సవ కమిటీ సహకారంతో మచిలీపట్నం నుంచి నెల్లూరు వరకూ 300 మంది రచయితలతో తెలుగుభాషా సంస్కృతి చైతన్యయాత్రని తలపెట్టింది. ఇందుకు గుంటూరుజిల్లా రచయితల సంఘాన్ని, ప్రకాశంజిల్లా రచయితల సంఘాన్ని, నెల్లూరుజిల్లా రచయితల సంఘాన్ని కూడా తోడు తీసుకోవడంతో ఈ నాలుగు జిల్లాలలో ప్రజల గుండె తలుపులు తట్టే ఈ కార్యక్రమం విజయవంతంగా నడిచింది. “మన ఇంట్లో మనం తెలుగులోనే మాట్లాడుకుందాం” అనే నినాదంతో ప్రజల్లోకి పాదయాత్రల ద్వారా వెళ్ళిన ఒక మహత్తర కార్యక్రమం ఇది. కృష్ణాజిల్లా రచయితల సంఘ సహకారంతో, పశ్చిమగోదావరి జిల్లా రచయితల సంఘం కూడా, జిల్లా వ్యాప్తంగా, తెలుగుభాషా సంస్కృతి చైతన్యయాత్ర నిర్వహించింది.

ప్రాచీనభాషా హోదా కోరుతూ తొలి సదస్సు : 2006 ఫిబ్రవరి 12న విజయవాడలో కృష్ణాజిల్లా రచయితల సంఘం, తెలుగుభాషోద్యమ సమాఖ్య సంయుక్తంగా తొలి తెలుగుభాషా సదస్సును విస్తృత ప్రాతిపదికన నిర్వహించారు. రాష్ట్రంలోని భాషావేత్తలు, భాషోద్యమ ప్రముఖులు పాల్గొన్నారు. క్లాసికల్ హోదా విషయంలో తెలుగువారు గొంతెత్త వలసిన అవసరాన్ని నొక్కి చెప్పిన సదస్సు ఇది. ప్రాచీనత హోదా అంశం తోడయ్యాక భాషోద్యమానికి కొత్త కళ వచ్చినట్లయ్యింది.

న్యాయస్థానాలలో తెలుగు అమలు - జాతీయ సదస్సు : 2007 డిసెంబర్ 2న విజయవాడలో “న్యాయస్థానాలలో తెలుగు అమలు అనే అంశంపై జాతీయ సదస్సుని నిర్వహించింది. తెలుగులో తీర్పులు వెలువరిస్తున్న న్యాయమూర్తులను ఈ సదస్సుకు ఆహ్వానించి, తెలుగు అమలు న్యాయస్థానాలలో సాధ్యమేనని వెల్లడించారు. ఈ సదస్సు ప్రభావంతో చాలామంది న్యాయమూర్తులు తాము కనీసం నెలకు ఒకటయినా తెలుగులో తీర్పునిస్తామని ప్రకటనలు ఇచ్చారు.

భాషోద్యమం కోసమే ఎన్నో వ్యయప్రయాసల కోర్చి నిర్వహించిన ఈ భారీ కార్యక్రమాలతో పాటుగా జాతీయ కవిసమ్మేళనం, వచన కవిత్వం వర్క్ షాపు, తెలుగు కథ వందేళ్ళ సందర్భంగా కథా సదస్సు నిర్వహించి కృష్ణాజిల్లా రచయితల సంఘం తన ప్రత్యేకతను చాటుకున్నది.

ఈ సంస్థ ముఖ్య కార్యకర్తలు డా॥ గుమ్మా సాంబశివరావు, డా॥ వెన్నా వల్లభరావు, శ్రీ తాతా రమేశ్ బాబు, డా॥ రెజీనా, శ్రీమతి భమిడిపాటి బాలాత్రిపుర సుందరి, శ్రీమతి కోకా విమల కుమారి, శ్రీ టి. శోభనాద్రి, శ్రీ వేదాంతం శరచ్చంద్రబాబు, శ్రీ దిట్టకవి శేషాచార్యులు, శ్రీ కె.సాయిరాం ప్రసాద్, శ్రీ కె.వి.యల్.యన్.శర్మ, శ్రీ విడియాల చక్రవర్తి ప్రభృతులు భాషోద్యమ ప్రచారకులుగా తమ రచనల ద్వారా వాసికెక్కారు. ఈ సంస్థకు దిశానిర్దేశం చేసిన శ్రీ గుత్తికొండ సుబ్బారావు వేగంగా సంస్థను నడిపిస్తున్నారు. తెలుగుపసిడి, వజ్రభారతి, తెలుగుభాష విశిష్టత-

ప్రాచీనత గ్రంథాల ప్రచురణకు సౌజన్యం వహించిన శ్రీ ఇమ్మిడిశెట్టి అక్కేశ్వరరావు చారిటబుల్ ట్రస్ట్ అధినేత శ్రీ రామ్ కుమార్ రచయితల సంఘం కార్యక్రమాలకు వితరణ చూపించారు.

తెలుగు భాషోద్యమ దీప్తితో వెలువడిన గ్రంథాలు :

తెలుగుభాషోద్యమం మొదలయిన తర్వాత చాలామంది రచయితలు తమవంతు కృషిగా తెలుగుభాషకు ఎంతో కొంత చేయాలనే తపన ప్రదర్శించారు. ఎన్నో విలువైన రచనలు అచ్చయ్యాయి. చదివిన వాటిలో గుర్తున్నవాటిని, నా కళ్ళలో పడ్డవాటిని ఇక్కడ అందిస్తున్నాను -

1. అట్లూరు పురుషోత్తం (మాతృభాషలో ప్రాథమిక విద్య)
2. ఆచార్య యార్లగడ్డ బాలగంగాధర రావు (మాటల మర్మాలు, ఒక ఊరి కథ, భావపరిమళం)
3. డా॥ ద్వా.నా.శాస్త్రి (మాటలంటే మాటలా?, ఇదీ మన తెలుగు, మన తెలుగు తెలుసుకుందాం)
4. డా॥ జి.వి.పూర్ణచందు (మాటల ముచ్చట్లు, తరతరాల తెలుగు రుచులు, తెలుగే ప్రాచీనం, నైలు నుంచి కృష్ణ దాకా)
5. డా॥ తూమాటి సంజీవరావు (తెలుగుభాషలో మెళకువలు)
6. ఆచార్య ఎస్.గంగప్ప (తెలుగుభాషకు ప్రాచీనభాషా గౌరవం)
7. చేగొండి రామజోగయ్య (తెలుగు మనసు)
8. ఆచార్య ఆర్.వి.యస్.సుందరం (తేనెలొలుకు తెలుగుపలుకు, ప్రాచీనభాషగా తెలుగు)
9. డా॥ వెన్నా వల్లభరావు (తెలుగు హి ప్రాచీన్ హై - తెలుగే ప్రాచీనం పుస్తకానికి హిందీ అనువాదం)
10. షేక్ బదే సాహెబ్ (మా హాసన్ బీ తెలుగువాచకం)
11. రంగనాయకమ్మ (తెలుగు ఇలా నేర్పించండి)
12. దిట్టకవి లక్ష్మీనరసింహాచార్యులు (మన ఆంధ్రజాతి)
13. డా॥ పమిడి శ్రీనివాసతేజ (మాతృభాషలో ప్రాథమిక విద్య)
14. డా॥ వి.లక్ష్మణరెడ్డి (తెలుగు భాష - ప్రాచీనత, ఆధునికత)
15. ఆంధ్రప్రదేశ్ అధికారభాషా సంఘం రూపొందించిన “పదకోశం మీ కోసం”
(ప్రభుత్వోద్యోగులకు తెలుగులో పాలించటానికి కరదీపిక)
16. డా॥ రాజారెడ్డి, డా॥ ఈమని శివనాగిరెడ్డి (తెలుగు నాణేలు)
17. “తెలుగోడు” (ఎమెస్కో ప్రచురణ)
18. కోట పురుషోత్తం (‘తెలుగుభాషా చైతన్య సమితి “మానాన్న-తెలుగు పద్యం”)
19. సాకం నాగరాజు (“ తెలుగు కథకు జేజేలు ”)
20. డా॥ యన్.యస్.రాజు (పాఠశాల నిఘంటువు)
21. కరణం బాలసుబ్రహ్మణ్యం పిళ్ళే (రచనలు)
22. నూర్ భాషా రహంతుల్లా (తెలుగు అధికార భాష కావాలంటే)
23. పొరుగు తెలుగు (స.వెం.రమేష్)

5. భాషోద్యమం కోసం పనిచేసిన పత్రికలు :

భాషోద్యమానికి అంకితమైన పత్రికలలో 'నడుస్తున్న చరిత్ర'ని మొదటగా చెప్పుకోవాలి. సంపాదకులు డా॥ సామల రమేష్‌బాబు భాషోద్యమ నాయకుడిగా, తన పత్రికను భాషోద్యమ వేదిక చేశారు. అటు ప్రభుత్వ పరంగానూ, ఇటు ప్రజల పరంగానూ రావలసిన మార్పుల్ని ఈ పత్రిక ఘాటుగానే చెప్పింది. ఎందరో పరిశోధకులు భాషావేత్తలు, చారిత్రక వేత్తలు కొత్తకోణాలను అవిష్కరించి తమ పరిశోధనాంశాలను ఈ పత్రిక ద్వారా ప్రచురించారు. ఇంకా...

తెలుగు అకాడెమీ వారి "తెలుగు" మాసపత్రిక : చినుకు (మాస పత్రిక) భావవీణ (మాసపత్రిక), రమ్యభారతి (త్రైమాసిక) విజ్ఞాన సుధ, సాహితీకిరణం, నేటి నిజం, సాహిత్య ప్రస్థానం, వాఙ్మయి, ఉషశ్రీ వెలుగు, గ్రంథాలయ సర్వస్వం, తెలుగు విద్యార్థి, మల్లెతీగ, నది, తేజ, ఇండియా టుడే (తెలుగు) ఈవారం, ప్రజాసాహితీ, ఈ భూమి, మూసీ పత్రిక, సాహితీ స్రవంతి ఇవన్నీ తెలుగు భాషోద్యమానికి అండగా నిలిచాయి.

అన్ని దినపత్రికలు, వార, మాస పత్రికలు తెలుగు భాషోద్యమ వార్తలను ప్రముఖంగా ప్రచురించి భాషా స్ఫూర్తిని కల్గిస్తున్నాయి.

ఈనాడు దినపత్రిక పక్షాన ఒక భాషోద్యమ పత్రికని తీసుకురావటానికి, సమాయత్త సమావేశం నిర్వహించినప్పుడు, వారి ఆహ్వానం పైన, నేనూ, డా॥గుమ్మా సాంబశివరావు కృష్ణా జిల్లా రచయితల సంఘ పక్షాన చర్చలలో పాల్గొన్నాం.

తెలుగుభాష ప్రాచీనతను నిరూపించిన ముఖ్య పరిశోధకులు :

తెలుగుభాషోద్యమం మొదలయిన ఈ దశాబ్దిలో తెలుగువారైన పురావస్తు శాస్త్రవేత్తలు, చారిత్రకవేత్తలు, భాషావేత్తల దృష్టి కోణంలో ముఖ్యమైన మార్పు వచ్చింది. భాషాభిమానం, జాత్యాభిమానం లేని పరిశోధకుల వలన కోరుకున్న నిష్పక్షపాతం రాకపోగా, స్వంతభాషకు, జన్మభూమికి అన్యాయం జరుగుతున్న వాస్తవాన్ని చాలామంది గుర్తించారు.

కృష్ణాజిల్లా రచయితల సంఘం విజయవాడలో సింధు-కృష్ణానదీ లోయల నాగరికతలపై నిర్వహించిన సదస్సు సందర్భంగా రాష్ట్ర పురావస్తు శాస్త్రవేత్తలు ఈ విషయాన్ని బహిరంగంగానే వెల్లడించారు.

తమ పరిశోధనలు ఇంకా కొనసాగిస్తున్న వయోవృద్ధులు డా॥ వి.వి.కృష్ణశాస్త్రి, శ్రీ పి.వి. పరబ్రహ్మ శాస్త్రి, ఆచార్య కోరాడ మహదేవశాస్త్రి ప్రభృతులతో పాటు, ఆచార్య హెచ్.యస్.బ్రహ్మానంద, ఆచార్య ఆర్.వి.యస్.సుందరం, ఆచార్య పి.యస్.సుబ్రహ్మణ్యం, డా॥ జయధీర్ తిరుమలరావు, శ్రీ స.వెం.రమేష్, డా॥ జి.వి.పూర్ణచందు, డా॥ సంగనభట్ల నరసయ్య, కుమారి సంయుక్త కూనియ్య, ఆచార్య యస్.గంగప్ప, డా॥ గల్లా చలపతి, ఆచార్య జి.ఉమామహేశ్వరరావు, డా॥ కత్తి పద్మారావు, డా॥ కె.సత్యవాణి, డా॥ హైమావతి, శ్రీ కల్లూరి భాస్కరం, డా॥ యు.ఎ. నరసింహ మూర్తి, డా॥ యన్. యస్. రాజు, డా॥ గుమ్మా సాంబశివరావు, ఆచార్య వెలమల సిమ్మన్న, ఆచార్య ఈమని శివనాగిరెడ్డి, డా॥ దేమె రాజారెడ్డి, డా॥ వెలుదండ నిత్యానందరావు, శ్రీ కుర్రా జితేంద్ర, డా॥ ముదిగొండ

డా॥ జి.వి. పూర్ణచందు

శివప్రసాద్... ఇంకా ఎందరో భాషాజాతిగా తెలుగువారి ప్రాచీనతను విప్పి చెప్పేందుకు, అనేక నూతనాంశాలను, నూతన కోణాలను ఆవిష్కరించేందుకు విశేష కృషి చేస్తున్నారు. ఆచార్య చేకూరి రామారావు, డా॥ యన్.యస్. రాజు ప్రఖ్యాతులు భాషోద్యమానికి నాంది పలికిన పరిశోధకులు.

ఇది తెలుగుభాషా సత్యాగ్రహం :

భాషోద్యమంలో మమేకమై ఒక కార్యకర్తగా అతి దగ్గర నుంచి పరిశీలించిన, అనుభవం పొందిన, అవగాహన చేసుకున్న విషయాలలోంచి ఉద్యమం పై ప్రముఖంగా ప్రభావం కల్గించిన వాటిని క్రోడీకరించటానికి ఈ వ్యాసంలో ప్రయత్నించాను. ఇంకా చాల మంది కృషిని ప్రస్తావించలేక పోవటానికి పుస్తకం నిడివి పెరిగిపోకూడదనేదే కారణం.

కె.బి. తిలక్, తమ్మారెడ్డి కృష్ణమూర్తి, జొన్నవిత్తుల రామలింగేశ్వరరావు వంటి సినీ ప్రముఖులు ఎందరో భాషోద్యమంలో భాగస్వామ్యం వహించారు.

విజయవాడ శ్రీ మలినేని నారాయణప్రసాద్; విశాఖపట్నం ఆచార్య సిమ్మన్న; వరంగల్ శ్రీ వడుగు గోపాలరావు, శ్రీ ప్రభాకరరావు; మద్రాసు బెల్లంకొండ నాగేశ్వరరావు; నెల్లూరులో పెద్దలు శ్రీ నైనప్పగారి దశరథరామయ్య; గుంటూరు శ్రీ పినిసెట్టి సింగారావు; బరంపురం డా॥ తుర్లపాటి రాజేశ్వరి; శ్రీకాకుళం శ్రీ కాండూరి శ్రీరామచంద్రమూర్తి; ఒంగోలు శ్రీ బి. హనుమారెడ్డి; మచిలీపట్నం శ్రీ యూటీఎఫ్ వెంకటేశ్వరరావు; తిరుపతి శ్రీ సాకం నాగరాజు; తెనాలి డా॥లక్ష్మణబాబు; కైకలూరు శ్రీ చింతపల్లి వెంకట నారాయణ; ఉయ్యూరు శ్రీ గబ్బిట దుర్గాప్రసాద్; తిరువూరు శ్రీ రఘునందన్, శ్రీ సువారపు రామచంద్రరావు; గుడివాడ శ్రీమతి నాగలక్ష్మి; హైదరాబాద్ శ్రీమతి కె.బి.లక్ష్మి; విజయవాడ శ్రీమతి కోకా విమలకుమారి, శ్రీమతి భమిడిపాటి బాలాత్రిపుర సుందరి, డా॥గుమ్మా సాంబశివరావు; కడప శశిశ్రీ; చిత్తూరు శ్రీ టంగుటూరు మెహబూబ్; కరీంనగర్ దాస్యం సేనాధిపతి; బోయినపల్లి వెంకటరామారావు... ఇలా ఎందరో... ఒక పిలుపులో పలికే రీతిలో ఉద్యమం కోసం సిద్ధంగా వున్న యోధాను యోధులున్నారు. ఇంకా ప్రస్తావించవలసిన అంశాలూ, పేర్లూ చాలా మిగిలిపోయాయి.

చిత్తూరు కలెక్టర్ గా వున్న సమయంలో శ్రీ రవిచంద్ర ఊరేగింపుగా వెళ్ళి దుకాణదారుల్ని ఒప్పుకునేలా చేసి బోర్డులన్నీ తెలుగులో రాయించే ఏర్పాట్లు చేసిన వైనం, పులిచింతల ప్రాజెక్ట్ నివేదికను పూర్తిగా తెలుగులోనే ఇచ్చిన ప్రత్యేక కలెక్టర్ శ్రీ నూర్ బాషా రహంతుల్లా కృషి, శ్రీ జింబో (నిజామాబాద్), శ్రీ సుబ్రహ్మణ్యం(విజయవాడ) శ్రీ బాలకృష్ణారెడ్డి (ఒంగోలు) లాంటి న్యాయ మూర్తులు ఉద్యమ స్ఫూర్తితో తెలుగులోనే తీర్పులిచ్చిన సంగతులు... ఇలా ఎన్నింటినో ఇంకా చాలా పేర్కొనవలసి వుంది.

తెలుగుభాష సంస్కృతి చైతన్య యాత్ర ప్రారంభం సంగర్భంగా భాషోద్యమ నాయకులు శ్రీ మండలి బుద్ధప్రసాద్ ఈ యాత్రని ఆనాటి దండియాత్రతో పోల్చి, పాదయాత్రలో పాల్గొంటున్న 300 మంది సాహితీవేత్తల్ని భాషా సత్యాగ్రహులుగా అభివర్ణించారు. భాషోద్యమంలో అనేక రకాలుగా పాల్గొంటున్న కార్యకర్తలంతా భాషా సత్యాగ్రహులే! వారందరికీ పేరుపేరున నమస్సులు!! ★

Blank Page

‘తెలుగే ప్రాచీనం’ గ్రంథావిష్కరణ ఆచార్య భద్రరాజు కృష్ణమూర్తి, రచయిత : డా॥ జి.వి. పూర్ణచందు, ఆచార్య గంగివెట్టి లక్ష్మీనారాయణ, ఆవిష్కర్త : శ్రీ మందలి బుద్ధప్రసాద్.
ముఖచిత్రం : “తెలుగుభాషా సంస్కృతి చైతన్య యాత్ర” ప్రారంభిస్తున్న శ్రీ మందలి బుద్ధప్రసాద్, శ్రీ గుత్తికొండ సుబ్బారావు, డా॥ యార్లగడ్డ లక్ష్మీప్రసాద్, డా॥ జి.వి. పూర్ణచందు ఇతర రచయితలు

Check List				
		610/616/190	22/12/20	
		yes	yes	
		CI, 29		
Blank Pages				
	no			
Missing Pages				
Prepared	Pushpa		Scanned	Swathi
BOOK SIZE	H 8.5	W 5.5	Pages	33